

Præterea Dam. lib. 2. cap. 7. loquens de luminariis cœli ait: Nos autem dicimus, quoniam non ipsa causa sunt alicuius eorum, quæ sunt: nec corruptionis eorum, quæ corrumpuntur.

Præterea si ex motibus cœlestibus fierent effectus hic inferius: cum sint necessarii, & uniformes, ista inferiora essent necessaria, & venirent de necessitate uniformiter, quod videmus esse falsum.

Præterea, si cœlum alteraret terram, vel ista inferiora: oporteret, quod prius alteraret cœlos inferiores, qui sunt intermedij inter luminaria cœli, & ista inferiora: cœli ergo susciperent peregrinas impressiones.

IN CONTRARIUM est Commē. super 12. Meta. quod calores generati ex caloribus stellarum generant quamlibet speciem specierum animalium.

Præterea opus naturæ dicitur esse opus intelligentiæ, quod non est verum, nisi prout intelligentia mouet cœlum, a quo causantur isti effectus inferiores.

RESOLVTIO.

Corpora cœlestia in hæc inferiora agere dicuntur, non tamen in intellectum directam habet actionē.

Philosophorū antiquorū error circa cœlestia.

Tex. c. 4.

Iob. 31.

Tom. 3.

RESPONDEO dicendum, quod antiqui philosophantes nihil crediderunt esse præter corpora, unde & animam credebant esse quoddam corpus: quia aliqui dixerunt ipsam esse sanguinem, aliqui athomos, & sic existimabant ipsam esse corpus. primus autem qui locutus est de intellectu & de rebus incorporalibus & immaterialibus fuit Anaxagoras, dicens intellectum esse immixtum & immaterialem, ut patet ex li. physicorum, & ex 3. de anima. secundum hoc ergo antiqui Philosophantes errauerunt, vel ab eis habuit ortum error, ut corpora supercœlestia non solum agerent in ista inferiora, sed etiam essent quidam Dij, ex quibus hæc omnia causabatur. unde & Lunam, & Solem posuerunt quidam Philosophi adorari debere. ideo dicitur Iob. 31. Si vidi solem, cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, letatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam, quæ est iniquitas maxima, & negociatio contra Deum altissimum. Ille ergo in abscondito letatur, quando videt solem fulgentem vel lunam incedentem clare, & credit ibi esse aliquid numinis, ex hoc volens facere ei reuerentiam in signum seruitutis & latenter osculatur manum suam. quia igitur hoc facere est idolatria: ideo est iniquitas maxima & negociatio contra Deum altissimum. Credēs enim aliquid in Sole & Luna vel in alijs supercœlestibus esse aliquid numinis, dicitur letari in abscondito: quia omnis creatura clamat Deum factorem suum, ut vult Aug. 15. de Tri. Nō est ergo ex manifesto, nec ex luce, cuius est manifestare omnia: sed est ex abscondito, & ex tenebra, cuius est omnia occultare, ut aliquid numinis ponatur in creatura. Alij volentes determinare de actionibus intelligentiarum motorum cœlorum, & ipsorum cœlorum,

A voluerunt omnia ita determinate procedere a Deo, quod immediate ab ipso non fuit creata nisi intelligentia prima, & ab illa intelligentia fuit creata anima primi orbis: quam positionem prosequi est superfluum: cum solus Deus creare possit.

Dimittis ergo hæc temeritatibus, quod in corporibus sit aliquid numinis, & his superstitionibus, quod a creatura procedat aliquid per creationem. Dicamus quod negare corpora supercœlestia habere effectum in hæc inferiora est negare sensum: cum sensibiliter experiamur, quod Sol nos calofacit, & Luna nos in frigidat, sed hoc ponendo, quod agat in hæc inferiora, quod credimus esse verum; Quatuor difficultates nobis occurrunt. Prima ex ipsa transmutatione & alteratione, quæ faciunt supercœlestia in hæc inferiora. Secunda ex diuinitate rationis & transmutationum. Tertia ex modo secundum quem habent hæc tales transmutationes. Quarta ex speciebus intelligibilibus: quæ habent esse in intellectu ipsorum motorum. utrum illæ species aliquid faciant ad istas transmutationes: vel utrum ex illis formis immaterialibus habeant esse istæ formæ materiales hic inferius generatæ. Prima difficultas sic ostenditur: nam omnes transmutationes, quæ fiunt a corporibus supercœlestibus, principaliter fiunt per corpora luminosa, quia influentia cœlestis principaliter fit à corpore luminoso: ut ergo inter Lunam, & ista inferiora interponatur aliquid de sphaera Lunæ: quia Luna fixa est in suo deferente, & deferens hęc esse in sphaera Lunæ, sicut medulla in osse: oporteret ergo, quod aliquid de sphaera Lunæ interponatur inter Lunam, & hæc inferiora.

C & quod dictum est de Luna, multo magis habet veritatem de alijs planetis, & multo magis de stellis fixis. nam inter Mercurium, qui immediate est supra Lunam, & ista inferiora non solum interponitur aliquid de sphaera Mercurii, sed etiam interponitur in tota sphaera Lunæ, non poterit ergo Luna transmutare ista inferiora, nisi transmutet, & alteret aliquid de sphaera sua. & Mercurius non poterit transmutare vel alterare ista inferiora: nisi alteret aliquid de sphaera sua, & totā sphaerā lunæ. sed totū cœlū a globo Lunari supra est alterans inalterabile: si ergo est impossibilis alteratio cœli, impossibilis erit alteratio istorū inferiorū per luminaria cœlestia. Sciendum ergo, quod a mouente, vel ab immutante fit immutatio in rebus secundum quod res sunt aptæ naturæ recipere immutationes, & propter hoc ponitur communiter exemplum de quodam pisce; qui est similis raie: tamen est minor raia, & magis delectabilis ad comedendum. Dicitur de illo pisce, quod quando capitur in rete, obstupefacit manus piscatoris, & facit eas tremulantes. Unde dixerunt nobis, qui erant experti, quod cum hoc accidit eis, statim cognoscunt talem pisce esse captum in rete. cum ergo rete interponatur inter manum & pisce, obstupefit tamen manus, & non obstupefit rete. Aliquid tamen facit in rete & aliquid in manu, licet illud aliquid sit obstupefactio in manu, & non in rete. Cuius causa est: quia non eodem modo suscipit impressionem piscis, manus, & rete. Sic & in proposito:

Cœlum agit in hæc inferiora.

Exemplum de pisce capto in rete. & quō manus piscatoris obstupefit.

Celi immu-
tio qualis.

posito: non possent luminaria cœli aliquid imprimere in ista inferiora, nisi aliquid imprimeretur in orbibus intermedijs. sed non oportet, quod eodem modo immutentur orbis intermedij, sicut immutantur ista inferiora, sed immutabuntur orbis intermedij, sicut sunt apti nati immutari, & prout natura eorum est apta nata immutationes suscipere: & ista etiam inferiora mutabuntur suo modo, prout eorum natura est apta nata immutationem suscipere. Cum ergo natura cœli semota a contrarietate immutationem illam suscipiat, orbis sine contrarietate immutationem suscipient, quia vero natura istorum inferiorum est coniuncta formis contrarijs illam eandem immutationem suscipere poterit cum contrarietate, & quia formæ, per quas fit nova immutatio, quæ sunt semotæ a contrarietate, sunt potissimè formæ intentionales, quia non solum in superioribus, sed etiam in istis inferioribus contrarietate carent: ergo fortè dici poterit, quod omnes immutationes factæ in orbibus a luminaribus cœli sunt intentionales, secundum quas posse immutari, & variari supercœlestia videmus ad sensum, quia Lunam videmus eclipsari, & priuari suo lumine, & iterum videmus eam recuperare lumen postea semper secundum suum motum proprium, aliter, & aliter. Sed si respiciatur a Sole, semper in aliqua sui parte perdit de lumine Solis, & in alia recuperat ipsum, luminaria ergo cœlestia immutabunt orbis cœlestes, & hæc inferiora, sed illa immutabunt intentionaliter, quia non sunt apta nata immutari. Ista vero inferiora immutabunt intentionaliter, & realiter, quia utroque modo apta sunt immutari. Sed quia intellectus non quiescit, dubitabit fortè aliquis, dicens hoc esse mirabile, quod medium mutabitur intentionaliter tantum, & ab eodem agente perveniat actio per medium ad extrema immutata non solum intentionaliter, sed realiter. Cui dubitationi satis debent sufficere iam dicta, quia ab eodem agente potest provenire mutatio per medium ad extremum, non eodem modo, immutato medio, & extremo: sicut non eodem modo immutata manu, & rete pervenit immutatio a pisce ad manum per rete.

Alteratio
inferiorum
per orbis
quod intelli-
genda.

Ad maiorem tamen intelligentiam prædictorum dicemus, quod inter influentiam, & immutationem factam in hæc inferiora a corporibus cœlestibus, ipsa luminaria erunt principaliora, in mutationibus præfatis, ergo orbis erunt quasi eorum organa: sed virtus principalis agentis habet esse in organo, quasi in quodam transitu, ut virtus artis habet esse in serra, quasi in quodam transitu: & artificiatum non assimilabitur serræ, ubi est virtus artis, secundum quendam motum, & secundum quendam transitum, sed similabitur ei, quod est in mente artificis, ubi ars habet principaliter, & stabiliter esse. Sic & in proposito: Si a luminari per orbem fit mutatio in ista inferiora, qualitas illa, per quam luminare cœleste habet immutare ista inferiora, in ipso luminari cœlesti erit realiter, principaliter, & stabiliter. In

A ipso autem orbe, quod est quasi quoddam organum in talibus immutationibus, erit hoc secundum quendam motum, & secundum quendam transitum: nec oportet, quod ista inferiora immutata a luminaribus cœlestibus imitentur ipsos orbis, ut sit tota intentionaliter in eis talis immutatio, sed imitentur ipsa luminaria, ut sicut in ipsis luminaribus est quædam virtus, & qualitas realiter, per quam immutant, sic in istis inferioribus habebit esse quædam qualitas realis, per quam ab illis luminaribus etiam realiter immutantur.

Aduertendum autem, quod diximus ista inferiora immutata a luminaribus cœlestibus imitari ea, & quod non oportet, ex hoc imitari orbis. Vbi enim sumus isto verbo imitari, & non assimilari, quia cum valde diminutè ista inferiora recipiant ea, quæ sunt in luminaribus cœlestibus, ut si calefunt ab eis non eodem modo erit caliditas hic, & ibi, propter quod in istis inferioribus respectu luminarium cœlestium magis erit quædam imitatio, & analogia, quam uniuocatio, & assimilatio. non est enim ibi diligens comparatio, vel non est comparatio cum diligentia mensurata istorum ad supercœlestia: sed sunt hæc quædam imagines, i. quædam imitatio illorum, ut a Dio, de diuini, nominibus haberi potest.

Dub. I. Lateralis.

An Luminaria ab eodem Sole lumen recipientia, ex varietate recipientium, variè in hæc inferiora influant.
Conclusio est affirmativa.

D. Bonauen d. 14. p. 3. artic. 3. q. 2 Ric. d. 14. q. 17. Dord. d. 14. q. 1. Land. d. 14. q. 9.

SOLUTA hac difficultate: Dubitaret forte aliquis de diversitate alterationum, & transmutationum facta a cœlestibus in hæc inferiora. Nam cum omnia luminaria cœlestia recipiant lumen a Sole: cum non agant in hæc inferiora nisi per lumen, quod emittit in ea receptum a Sole; cum istud lumen sit ab uno, & eodem principio, videtur, quod omnia agunt eodem modo, & quia videmus in eis diversitatem transmutationum, & alterationum in hæc inferiora: ideo merito oritur difficultas.

Sciendum ergo, quod posito, sic esse, quod non immutant luminaria alia cœlestia, nisi per lumen, quod recipiunt a Sole, non oportet tamen, quod uno, & eodem modo immutent, licet recipiant unum, & idem lumen, nam colores non immutant visum, nisi per actum lucidi, & nisi actu illuminati, diversi tamen colores possunt diversimodè immutare visum, non obstante, quod sunt una, & eadem luce perfrui: lux enim recepta in eis, recipietur secundum modum recipien-

Luminaria
unde diuer-
sas in hæc i-
feriora cau-
sare possunt
transmuta-
tiones.

recipientium. & quia colores positi sunt diuersi, per vnam, & eandem lucem offerent se visui, vt diuersi: & diuersimode immutabunt visum, sic, & in proposito alia, & alia luminaria cœli habent alias, & alias virtutes, & alio, & alio modo alterant ista inferiora, Dato ergo, quod sine luce tollari non possent per illas, & alias virtutes, quas habent, alterare aliter ista inferiora: illa tamen lux solaris recipitur in eis secundum modum recipientium: ut vna, & eadem luce perfusa: propter alias, & alias virtutes, quas habent in istis inferioribus, alterationes alias, & alias exercebunt

Dub. II. Lateralis.

An corpora cœlestia, vt organa principalia, agant in hac inferiora.
Conclusio est affirmatiua.

SOLUTA difficultate prima laterali, dubitaret forte aliquis: Per quem modum illa supercœlestia agant in ista inferiora.

Adamus quo
trahat ferrum,
sed dicitur
in opibus
aboluitur
& virtus
huiusmodi
magnetis ad-
scribitur.

Sciendum ergo, quod in istis inferioribus videmus multos modos actionis, & passionis: quia videmus virtutes communes elementorum, quæ sunt calidum, & frigidum &c. Per quas agunt, & patiuntur elementa ipsa, etiam mixta: vt abundant in eis qualitates, agunt & patiuntur per eas, sed videmus aliquos effectus hic inferius, qui non possunt reduci ad has quatuor qualitates: vt Adamas attrahit ferrum ad diuersas differentias positionis, qui tractus ad has quatuor qualitates reduci non possunt, sed dicimus, quod est alia virtus in adamante sequens ipsam eius formam specificam, per quam fit talis tractus, vnde communiter dicuntur talia fieri magis a tota specie, quàm a virtute aliqua sequente formam specificam: & per consequens sequente totam speciem. In ipsis etiam seminibus tam animalium, quàm herbarum, vel plantarum sunt aliquæ virtutes, per quas ex similibus similia procreantur, quæ sufficienter in qualitates elementorum reduci non possunt, possunt enim qualitates elementorum, prout referuntur in mixtis, iuuare ad productionem talium, sed quod istæ sufficienter ad talia producenda apparerent cuilibet esse falsum, oportet ergo aliquas virtutes esse in seminibus decidas a generantibus, vnde talia fiât, & quod dictum est de seminibus in his, quæ generantur ex femine, veritatem habet in putrefactionibus in his, quæ generantur ex putrefactione, quod facit semen in iis, quæ generantur ex semine. His itaque prælibatis: dicamus quod elementa, & semina, & omnia ista inferiora habentia quascunque virtutes, sunt quædam organa supercœlestium corporum, & supercœlestia corpora sunt quædam organa intelligentiarum mouen-

A nium ea, sicut ergo organum nihil potest facere sine illo, in cuius virtute agit: sic omnia ista inferiora nihil possunt facere sine virtute cœli, ideo Philosophus in principio. 8. Physicorum dicit motum cœlestem esse vitam in entibus, quia omnia ista inferiora participant vitam, i. participant motum, qui est quoddam opus vitæ per motum cœlestem: quia nullus motus agitur hic inferius non eductus, & non generatur à cœlesti motu. Cui ergo videamus hic tantas varietates specierum tam in animalibus, quàm in aliis: oportet, quod omnia ista veniant ex motu cœli, & ex aspectibus Stellarum eius, vnde Commen. super 1. 8. Meta. vt dicebatur supra, ait, quod calores generati ex caloribus Stellarum generantes quamlibet speciem specierum in animalibus: proprias habent mensuras illius caloris ex quantitibus motuum Stellarum, & dispositionibus illarum ad inuicem in propinquitate & remotione, calores ergo ex quibus generantur, non solum hæc species, vel illa, sed omnes species animalium proueniunt ex caloribus Stellarum, & dispositionibus earum: prout aliter, & aliter se habent ad inuicem in propinquitate, & remotione. vna enim, & eadem Stella, prout vnam speciem respicit directe, & habet ad eam aspectum dyametralem: & aliam respicit oblique, & habet ad eam aspectum non directum: faciet ad generationem alterius, & alterius speciei. Est enim diligenter notandum, quia ignoramus naturam cœlestem: vt quia in vna parte sunt multe Stellæ, quæ sunt Stellæ magis spissæ: in alia autem parte cœli sunt Stellæ magis raræ: credimus forte hoc casualiter factum esse, sicut qui nesciret naturam animalis, & videret venas, & nervos in vna parte corporis se habere aliter, quàm in alia: crederet forte hoc casualiter factum esse, sed cognoscens naturam animalis videret clare, & aperte, quod nulla est ibi vena, nullus est ibi nervus, qui non habeat suum iuuamentum, vel in toto corpore vel in aliqua parte corporis animalis, sic in corpore cœlesti: si sciremus naturam eius, cognosceremus nulla esse ibi luminaria non habentia iuuamentum ad regnum istorum inferiorum: vel secundum totum, vel secundum aliquam partem, & quia videmus alicubi Stellæ esse magis spissas, alicubi magis raras; & videmus in octaua sphaera esse totas Stellæ: in quolibet autem sphaera planetarum non esse nisi vnam Stellam, non casualiter facta sunt: sed diuina prouidentia sunt propter effectum mancipata, quia sic expediebat regno vniuersi.

B Cum ergo quaeritur quomodo corpora supercœlestia agant in ista inferiora, vel regant ea: patet, quia omnia ista inferiora sunt quædam organa supercœlestium corporum: ita quod supercœlestia corpora tamquam principalia agentis, quàm ista inferiora, habent quandam principalitatem respectu productionis omnium specierum, quæ producuntur, vt sicut calores omnium specierum animalium habent mensuram ex caloribus Stellarum: sic omnes virtutes hic inferius habent mensuram ex virtutibus supercœlestibus: vt nulla species hic inferius fiat, nisi secundum mensuram, & proportionem

T. 1.

Com. 1.

Cœlum quo
transmutet
hæc inferiora.

portionem virtutum illarum: & sicut omnia ista inferiora sunt organa supercœlestium corporū, sic omnia supercœlestia corpora sunt organa intelligentiarum mouentium ea, quæ possunt dici eorum motores appropriati, & eorum animæ. sed de hoc in sequenti difficultate pater.

Dub. III. Lateralis.

*An ab intelligentijs producantur
formæ materiales, &
naturales.*

Conclusio est affirmatiua.

Dorb. d. 14. q. 3.

SOLUTA difficultate secūda, forte dubitaret aliquis: Vtrum species immateriales, quæ sunt in intelligentijs mouentibus orbes, aliquid faciant ad generationem istorum materialium:

Vel quod idem est: Vtrum ex istis formis immaterialibus procedant, & producantur istæ formæ materiales.

Sciendum quodd ex duobus, quæ videmus hic inferius, possumus declarare veritatem quæsitam. Videmus enim hic inferius, quodd à forma, quæ est immaterialiter in mente artificis, habet esse forma artificiatum in materia exteriori, vt hoc modo in talibus fiat conueniens ex conuenienti: vt à domo, quæ est in anima, fiat domus in materia: & ab arca, quæ est in anima, fiat arca in materia, vt patere potest in pluribus locis per Philosophū & Commentatorem.

Sed dices quid facit arca, quæ est in anima ad arcam, quæ est in materia? Dicemus quodd secundum Philosophū in Ethicis, ars est recta ratio factibilium. quia ergo artifex de artificio, qd vult facere, concipit rationem: ideo per illam rationem conceptam regulatur manus eius, & regulatur eius instrumentum, vt sic fiat forma artificiatum in materia secundum formam, & rationem quam concipit de ipsa in anima: & cum artificiatum non imitetur, nec manum, nec ferram: nec aliquod quodcunque instrumentum, sed imitetur formam, & rationem, quam de ipso concepit artifex, patet, quodd à forma, quæ est immaterialiter in mente artificis, est forma exterior in mente artificiatum.

Possumus autem ad declarationem propositi aliud exemplum adducere. Nam videmus per artem Magorum: & per operationem Dæmonum aliqua hic inferius fieri, cum Magi Pharaonis fecerint de virgis suis Serpentes, sicut fecerat Moyses. Quod non possunt facere secundum Augustinum de Trinitate, nisi per occulta semina coniū-

A gendo actiua passiuis. Illi ergo Serpentes, & naturales, & artificiales dici poterant. prout ergo Dæmones per artem suam illa occulta semina sic adaptabant ad sua passiua, vt fierent inde Serpentes, quos in mēte conceperant: illi Serpētes quodammodo dici poterāt artificiales. Poterat enim dici, qd à forma Serpentis, quæ erat immaterialiter in mente Dæmonis cōcepta, fiebat forma Serpentis in exteriori materia.

Poterat etiam dici Serpentes illi naturales, prout occulta semina, quæ adhibebat Dæmon ad productionem illorum Serpentum, naturaliter hoc agebant. Vnde secundum Augu. 3. de Trinitate. Quicquid fecerunt illi mali Angeli de Serpētib; & ranis, fecerunt per quædam occulta semina adhibita. cum ergo illa semina naturaliter agerent, veri erāt illi Serpentes, & naturales: sic & in proposito Angeli mouent orbes orbiculariter, & vniiformiter, quia sic sunt apti nati moueri, & hoc modo est eorum motus naturalis. Moti autē vt sunt apti nati moueri, faciunt ad generationem omnium specierum, quæ hic inferius producantur. quod ergo Angeli moueant eo modo orbiculariter, & vniiformiter cœlos: vt sunt apti nati moueri, & vt sunt apti nati facere ad generationem hic inferius omnium specierum, regulantur per formas, quas habent apud se de omnibus istis speciebus, vt hoc modo omnes formæ istæ materiales sint a formis illis, quæ sunt in mentibus motorum orbium. ante enim, vel tunc, cum incēperūt mouere orbes, cognouerunt in quadam generalitate, non qd essent directē præscij futurorum per species, quas habebāt apud se, sed per omnes species, & omnes formas, quæ erant hic inferius producendæ, & sic se regulauerūt, & regulant in mouendo orbes, per illas species, quas habent in intellectu. & orbes ab eis moti faciunt ad generationem omnium formarum hic inferius productarum. propter quod bene dictum est, quodd ab illis formis immaterialibus sunt istæ formæ materiales.

C Sic enim dicendo, concordamus cum verbis Philosophi in 7. Metaph. dicentis: Omne, quod fit, fit à sibi conuenienti: siue fiat per naturam, vt homo ab homine: siue fiat per artificium, vt domus ex domo. vbi Commen. ait, qd domus, quæ fit ex lateribus, & lapidibus, generatur à domo, quæ est in anima artificis. Et quia motores orbium sunt quasi artifices omnium istorum inferiorum, consequens est, qd à formis in mentibus illorum artificum conceptis sint formæ hic inferius in materia generatæ. Hoc etiam concordat cum verbis Commen. in 12. dicentis: Natura hic inferius non facit aliquid nisi perfectē, & ordinatē, quamuis nō intelligat nisi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus ea, quæ dicuntur intelligentiæ. idem & ibidem ait, quodd totum hoc prouenit ab arte diuina intelligibili, quæ est similis formæ vnius artis principalis: sub qua fiunt artes plures: ab illis ergo ideis, quæ sunt in mente diuina, vbi est ars principalis: & a speciebus, quæ sunt in mentibus motorum orbium, in quibus sunt multæ artes sub vna illa arte principali, proueniunt

de Et Nico.
Lyr. sup. c. 7.
8. Exodi. &
de suscitatio
ne Samue-
lis varias o-
pin. vide in
nostro addit
to discursu.

Artificiata
quomodo à
forma, quæ
est in mēte
Artificis p-
ducantur.

7. Meth.
Tex. c. 23.

Tex. c. 23.
& 30.

ibidem.

Com. 11.

Magorū ars
ex D. R. Au-
gust. Tomo
3. De hoc vi-
de suscitatio
nostro de
Cometis
discursu. Vi

niunt omnia, quæ hic inferius producuntur. Hoc etiam concordat cum verbis Boetij in suo lib. de Trinita. ubi ait: q̄ ex his formis, quæ sunt præter materiam, venerunt istæ formæ, quæ sunt in materia, & efficiuntur corpus: & ait, q̄ cæteris, quæ in corporibus sunt, supple formis, abutimur, formas vocantes. Vult enim, q̄ non sint propriæ formæ, sed sint quædam imagines. i. imitæ formæ immaterialium. Has autem formas immateriales, a quibus sunt istæ imitæ, possumus dicere esse principaliter formas, quæ sunt in mente, & in arte diuina: & esse formas immateriales non principaliter, sed sub principaliter, quæ sunt in mentibus motorum orbium. Et hoc modo sunt multæ artes sub vna arte principali, vt p̄ Commen. superius dicebatur.

Sed dices, quod formis, quæ sunt in mēte Angeli, non obedit materia exterior, nisi quantum ad motum ad vbi, non autem quantum ad motum ad formam. Ad quod dici potest, quod immediate non obedit materia exterior conceptioni existenti in mente intelligentiæ, nisi quantum ad motum ad vbi. sed per illum motum ad vbi potest mouere ad formam. Sicut mali Angeli mouēdo occulta semina ad vbi, mouerunt materiā exteriorem ad formam, faciendo inde Serpentes, & ranas, prout illa semina naturalia adhibita erant apta nata illa naturaliter producere: sic & motores orbium mouendo orbem ad vbi mouent omnia ista inferiora ad formas: prout per motum orbium sunt aptæ natæ naturaliter produci. cum enim in istis artificibus inferioribus non obediat conceptioni eorum, nisi manus secundum motum ad vbi: qua mota, mouetur terra, vel aliud in strumētum, vt hoc modo inducatur forma artis: qua inducta, dicitur à forma in mente artificis, esse forma in materia artificiati, multo ergo magis à formis immaterialibus in mentibus motorum sunt formæ hic inferius de potentia materiæ educæ.

RESP. AD ARG. ART. II.

Ad primum dicendum, quod luminaria cæli ita sunt signa istorum inferiorum, quod etiam sunt causæ eorum. nam prout in effectibus eorum pronosticamur aliqua de futuris, vt quia sero rutilat cælum, pronosticamur serenitatem: quia ergo corpora cælestia non solū sunt causa illius rubedinis, quæ est signum serenitatis, & ex qua pronosticamur de serenitate, sed etiam sunt causa illius serenitatis sic per pronosticationem habitæ: ideo sic sunt signa, q̄ sunt etiam causæ.

Ad secundum dicendum, quod materia in istis inferioribus potest multipliciter impediri: ideo non de necessitate fiunt isti effectus inferiores, propter quod dixit Ptolomæus, quod expectandum est iudicium ex secundis Stellis, appellat autem secundas Sellas, ista corpora inferiora, vel

Astrologorū iudicia quō imped. a'ur, vide Gabr. Biel. d. 14. q. 1.

istat materias inferiores. Cum enim videt Astronomus ex aspectibus siderum aliquos effectus debere fieri, vt pluuias, vel aliquid tale, non statim debet dicere: Tales effectus fiunt: sed debet considerare: Vtrum materia sit hic inferius disposita, vel indisposita ad effectus illos: quia ex indispositione materiæ præfati effectus poterunt impediri.

Ad illud autem Dam. quod luminaria cæli non dicimus, quod sint causa eorum, quæ hic inferius fiunt; dici debet, quod non sunt causæ. necessariæ, quod non possit impediri eorū effectus: & in quantum deficiunt a productione suorum effectuum, possunt dici causæ deficientes, & etiā possunt dici signa, & non causæ: prout vero efficiunt, quæ pronosticamur ex eis, possunt dici signa, & causæ.

Ad quartum dicendum, q̄ si luminaria cæli immutatēt ista inferiora, quod prius immutatēt ipsos cælos. Patet solutio per iam dicta.

ARTIC. III.

An liberum arbitrium motui cælesti subijciatur.

Conclusio est negatiua.

Aegi. 2. De anima. Commen. 1. c. d. 1. D. Tho. 1. p. q. 115. artit. 4. & 6. Item 1. senten. d. 15. artic. 3. Et Quol. 12. artic. 5. corp. D. Bonauen. d. 14. p. 2. artic. 3. q. 3. Thom. Arg. d. 14. q. 1. artic. 3. Dur. d. 14. q. 2. p. 2. Voril. d. 14. q. 2. Ioan. Gand. 8. Phis. q. 6.

ERITIO quæritur de Luminariis cæli, prout specialiter comparantur ad liberum arbitriū: Vtrum habeant aliquid efficere in eo.

Et videt, q̄ sic. Quia omne difforme reducitur in aliquid vniiforme. Sic enim fuit comprehensum vltimum mobile, quod est supra octauam sphaeram, siue supra sidera, quia comprehensum est per Armillas Astronomicas, cælum sidereum moueri diuersis motibus. Ista ergo contingentia, & difformia reducuntur in motum cæli, qui est vniiformis. Sed inter cætera contingentia, & variabilia, siue difformia sunt motus liberi arbitrij: omnes ergo tales motus reducuntur in motum cæli, qui est vniiformis.

Præterea Dionysii. 4. ca. de diu. nomi. loquens de lumine solari ait: quod omnia viuificat, continet, & perficit: & est æuum, & mensura existentium: & numerus, & ordo, & ambitus, & causa, & finis: ergo &c.

Præterea videmus aliquos naturaliter ex complexione eorum inclinari ad aliquod vitium, vel ad aliqua opera virtutum: sed super complexione habet virtutem, & potentiam aspectus siderum; ergo illa opera vitiorum, vel virtutum, quæ sunt

sunt effectus liberi arbitrij, habent causari ex alio, & alio aspectu siderum, & ex motu cœlorum,

IN CONTRARIUM est: quia si ex necessitate ista fierent, homo nec mereretur, nec demereretur.

In suo Cœnalogio.

Præterea secundum Ptolemæum: Sapiens Dominabitur astris, Per sapientiam ergo non solum nō cogimur per motum astrorum, sed possumus dominari astris, Per sapientiam ergo non solum non cogimur per motum astrorum, sed possumus dominari astris.

RESOLVTIO.

Nulli rei liberum nostrum arbitrium directè subest, nisi soli Deo, qui cogere ipsum, cum sit liberum, non potest; sed immutare, ipsa libertate manente. Sin secus: absurda multa sequerentur. Corpora autem cœlestia nos tantum inclinant.

RESPONDEO dicendum, aliquos fuisse huius opinionis, q̃ sidera etiam directè agunt in liberum arbitrium non solum secundum exigentiam recipientium, sed etiam secundum exigentiam agētium, & quia sidera habent motum necessarium, secundum quem agunt, & inclināt; ideo secundum istos iuxta hanc exigentiam necessitatis de necessitate inclinatur liberum arbitrium secundum necessarium motum siderum. Sed isti ignorant vim verbi, ignorantes, quid sit liberum arbitrium, quia ex quo est liberum, sidera non possunt ipsum cogere ad hoc agendum.

Sidera an directè agant in lib. arbitrium.

Vide idē supra d. i. p. 2. q. 2. arti. 3. in Resol. dub. 1. & vide ibi declarationem huius dicti & loci alio.

Rursus: cum omne, quod recipitur in aliquo, recipiatur secundum modum rei recipientis. omne, quod recipitur in libero arbitrio; oportet, q̃ recipiatur secundum modum liberum, ut libere agantur, & fiant quæcunque per liberum arbitrium efficiuntur.

Propter hoc fuit alius modus dicendi, q̃ sidera ditione agunt in liberum arbitrium, sed illa actio, & id, quod recipitur a sideribus, in libero arbitrio non recipitur secundum modum agentium, sed secundum modum recipientis. ut ille impulsus siderum, & illa inclinatio recipiatur in voluntariè, ut voluntas voluntariè agat per illud: vel quod idem est, ille impulsus recipitur in libero arbitrio libere, ut ex hoc non cogatur, sed libere agat quæcunque agit.

Sed nec istud stare potest, q̃ aliqua virtus corporalis, & organica habeat directam actionem, & influentiam in virtutem immaterialem, & nō organicam: sed voluntas, & intellectus fundatur in ipsa existentia animæ, non in organis corporali bus. Vnde dicuntur virtutes immateriales nō organicæ, ut patet ex 3. de anima. ubi Philosophus loquens de intellectu dicit, ipsum esse virtutem non in corpore, id est non organicam, secundum enim Philosophum, dicentes voluntatem homi-

T. c. 6 & 7. de anima. T. c. 34. & 35. Physic. T. c. 37.

nis moveri secundum motum cœli, dicunt intellectum esse sensum. Hæc enim sunt verba Philosophi dicentis, q̃ voluntas hominis mouetur ad præsens tempus, vel ad præsentem horam: vel, quod idem est, voluntatem hominis esse quid temporale, vel esse quid subiectum temporis, siue horæ, & dicit intellectum esse sensum.

Idem etiam Philosophus ibidem ait, q̃ talem voluntatem habet homo, qualem voluntatem Pater virorum, deorumque sibi adduxit. i. qualem adduxit sibi Sol, qui est Pater Deorum. i. Planetarum, quia omnes Planetæ, & omnes Stellæ habent lumen à Sole, & est Pater virorum. i. hominum: quia, ut dicitur in Physicis, Homo generat hominem, & Sol, dicens ergo hoc secundum Philosophum, dicit intellectum esse sensum.

2. Physic. T. c. 26.

Ad cuius rei euidenciam sciendum, quod voluntas est appetitus intellectivus, & differt ab appetitu sensitivo, quia appetitus sensitivus sequitur sensum: voluntas, quæ est appetitus intellectivus, sequitur intellectum. Ex inde ergo est, quod quia appetitus sensitivus est virtus organica, sensus est virtus organica.

Et quia appetitus intellectivus est virtus non organica, intellectus est virtus non organica. principalis ergo differentia inter intellectum, & sensum est, sicut inter organicum, & non organicum, & si multæ differentię possunt assignari inter utrumq̃, ut quia intellectus pro obiecto habet vniuersale, vel quia intellectus in intelligendo abstrahit: sensus vero sentiendo nō abstrahit: oēs tales differentię ex prima differentia oriuntur.

Obiectū intellectus est vniuersale.

Quare si corpus cœleste directè haberet causalitatem super voluntatem, cum corpus non possit directè causalitatem, nisi super corporalia; voluntas esset quid corporale, & quid organicum: & si voluntas esset quid corporale, & quid organicum, intellectus esset quid organicum, quo posito, intellectus esset sensus, propter quod nullo modo directè voluntas, quæ est virtus non organica, potest esse subiecta corpori cœlesti.

Sed dices: Sicut se habet mobile ad mobile: ita se debet habere motor ad motorem, & maxime si sit motor appropriatus, ubi dicitur esse idem iudicium de mobili, & motore. Sed anima humana potest dici motor corporis appropriatus, motores vero cœlorum, qui à Philosophis vocati sunt animæ cœlorum, sunt motores appropriati cœlorum. cum ergo ipsum corpus humanum sit subditum ipsi cœlo, & cœlum directè habeat causare suos effectus in corpore humano, videtur, quod Motor cœli directè habeat causare suos effectus in anima, quæ est motor corporis humani: & si habet directè causare effectus in animam, habet causare directè suos effectus in illis potentijs, quæ fundantur in esse animæ. sed voluntas est potentia fundata in ipso esse animæ; ergo motor orbis directè habet causare suos effectus in voluntatem. sed quicquid causat Motor orbis in ista inferiora: totum causat, mediante orbe cœsti, vel mediante suo motu, ergo morus cœlestis directè

Cœlum directè agere in voluntatem nostram, habetur appropinquatio.

directè habebit suam causalitatem in voluntate. A

Sciendum ergo, quòd illa comparatio, cum dicitur quòd sicut mobile se habet ad mobile, idest corpus cœlestē ad corpus humanum; ita se habet motor ad motorem: veritatem habet, quando motor eductus est de potentia mobilis. propter quod si anima rationalis educeretur de potentia materiæ per motum cœli, oporteret, quòd esset directè supposita cœlo, & motori cœli: sed cum anima humana, quantum ad suam essentiam, creetur immediate à Deo: oportet quòd immediate quantum ad volūtatem, & quantum ad liberum arbitrium sit supposita ipsi Deo. Deus enim licet non possit cogere voluntatem: quia tunc voluntas non esset voluntas, sed implicaret contradictionem: potest tamen eam pro-

Thom. 2.1.

Thom. 5.

libito immutare, quia cor Regis in manu domini, quocunque voluerit vertet illud. Et quòd dictum est de corde, vel de voluntate Regis: veritatem habet de voluntate cuiuslibet hominis. Et ideo oramus: Converterte nos domine, & convertertemur. Si autem vera esset illorum opinio, quòd animæ humanæ causarentur à Motoribus cœlorum, vel ab intelligentiis: oporteret quòd directè essent subiectæ motoribus cœlorum, vel intelligentiis, sed cum causentur a solo Deo: inter liberum arbitrium, & Deum nullum est medium. potest enim esse, quòd quantum ad intellectum Angeli sint medij inter nos, & Deum, quia illuminationes possunt descendere a Deo in nos per Angelos. sed quantum ad liberum arbitrium, non sumus directè subiecti nisi soli Deo, indirectè autem, ut persuadendo quòd potest homo, & Angelus nobis aliqua persuadere, & hoc modo voluntatem nostram mouere. vel indirectè aliquem effectum faciendo in nostro corpore, per quod facilius inclinemur ad illa: quia corpore disposito, secundum aliquam passionem facilius inclinatur anima secundum passionem illam. hoc ergo modo & corpora cœlestia calefaciendo corpora nostra, nos possunt inclinare ad aliqua illicita: & etiam corpora hic inferius, ut cibi, & potus sumpti in abundantia, & facientes superfluum alimentum, ad aliqua illicita nos inclinant.

* Homo est Dñs suarum actionū ex Dam. & ex Arist. 3. Eth. 5. Ex præcepto. n. Saluatoris nři tenemur prauæ inclinationi naturali resistere abnegantes nosmetipsos. Volūtas à Deo cogi non potest, sed immutari. idem in 1. sent. princ. 2. d. 16. q. 2. Dicit autē D. Pauli in Act. Apost.

Quod autem hoc sit verum: patet per Damas. in 2. lib. ca. 7. dicentem. Nos enim liberi arbitrii a Conditore facti existimus domini nostri actuum. Si enim ex astrorum alligatione agimus omnia secundum necessitatem, propter quòd nec virtus, nec malitia est in nobis: non sumus domini nostri actuum, & per consequens nec liberi arbitrii.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quòd difformitas, & variabilitas actuum liberi arbitrii reducuntur in vniforme: sed non in motum cœli, nec in motores cœlorum: nisi forte secundum aliquam dispositionem causatam in corpore, ad quam sequitur aliqua inclinatio in animā: sed directè reducuntur in diuinam prouidentiam, & in voluntatem Dei.

Ad secundum dicendum, quòd sol omnia viuificat, & habet omnia illa efficere, quæ narrat Dion. sed hoc est quantum ad corpora ista inferiora, quæ generantur, & si habent, vitam viuificantur per calorem Solis, & aliarum Stellarum. sed quantum ad liberum arbitrium directè non habet aliquid efficere, sed indirectè, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd naturaliter ex cōplexione inclinatur aliqui ad aliquod vitium, & aliqui ad aliud. sed ex hoc non arguitur, quòd liberum arbitrium sit directè subiectum astris, sed indirectè in quantum aliquid efficiunt in corpore, quo facto, anima ad aliqua illicita facilius inclinatur.

ARTIC. IIII.

An cœli sint animati.

Conclusio est negativa.

Th. 1. p. q. 70 art. 3. Et de Pot. q. 6 art. 6 Item Quod 12. art. Et 2. cœli Lect. 1. 18. & 19. Ric. d. 14. q. 16. Franc. Mayr. 2. sent. d. 14. q. 1. Bacc. d. 16. q. 1 Ant. Andr. d. 14. q. 2. Borb. d. 14. q. 3. Land. d. 14. q. 4. Gorr. d. 14. q. 2.

VARTO quæritur de animatione cœlorum: vtrum sint animati. Et videtur quòd sic. Nam Auic. vult, quòd cœlum sit animal obediens Deo: sed omne animal est corpus animatum: ergo &c.

Præterea, Philosophus plane dicit in de cœlo & mundo, quòd cœli sunt animati, & assignat in eis dextrum & sinistrum qui proprio non habent esse nisi in rebus animatis.

Præterea philosophus in 12. ait de primo Motore, qui mouet sicut desideratum, & amatum, & loquitur de motione cœlorum. Si ergo Deus mouet cœlos sicut desideratum, & amatum, ergo cœli mouentur a Deo sicut desiderantes, & amantes. sed non possent desiderare, & amare, nisi essent animati, ergo &c.

Præterea sicut inconueniens esset ponere, quòd aliqua hic existentia mouerentur ex se, & cœlum, quòd est primum mobile, non moueretur ex se: sic quia non solum moueri ex se est quid nobilitatis, sed etiam esse animatum est quid nobilitatis. Inconueniens ergo est ponere ista inferiora, quæ sunt subdita cœlo, esse animata, & non cœlum.

IN CONTRARIUM est Dam. lib. 2. cap. 6. dicens: Nullus autem animatos cœlos vel luminaria existimet. Inanimati sunt enim & insensibiles.

Præterea Comment. in 8. Meta. ait, quòd in corporibus cœlestibus non est res animata: quia illic

20. Alligat ego Spū vado in Hierusalem, intelligitur de Spū S. cum dulciter impellente. sic id genus alia dicta sumi debent. Quando autem Rom. 7. ait: Nō quā volo bonū hoc facio, sed quā nolo malum hoc ago, sic intelligitur: Veritate mea sequente diuina Spiritus velle bonum, sed carnis lege suadente illud non facio, &c. Sed hanc materiam fufius vide infra d. 25. Sed quō quantum ad actus imperatos possit cogi, nō elicitos; Vide d. 25 q. 1. art. 4. Vide etiam Doct. d. 1. p. 1. q. 3. art. 3. lib. 2. sent. de voluntate duplici modo considerata. Tho. Arg. 1. sent. d. 1. q. 2. art. 3.

Lib. 1. c. 7. §. 13.

Tex. c. 36.

illic non est aliquid, quod animetur per animā, vel quod viuat per vitam.

RESOLVTIO

Celi, non anima informante, sed assistente, & mouente, sunt animati.

Celi quō animā, & nō animantur.

R E S P O N D E O dicendum, quod apud sapientes ponere cœlestia animata, vel inanimata est disputatio ad nomen, secundum veritatem autem idem est vnum, quod aliud. nam omnes recte sentientes concedunt esse aliquas intelligentias appropriatas orbibus mouentes orbem. dicentes ergo cœlos inanimatos: intelligunt, quod ex motoribus illis, & cœlis non sit vnum secundum esse, sicut sit ex anima humana, & corpore.

Celi nō sūt vñ p se ex motore, & ex ipso

Dicentes ante cœlos animatos, intelligunt hoc idem, quod non fiat vnum secundum esse ex corpore cœli, & eius anima sine eius motore, sed dicuntur animati, & dicuntur viuere in quantum

Celi quō animā sūt ex anima.

motores eorum influunt eis motum, qui est quidam opus vitæ. Quod patet manifeste per Commenta, in loco præallegato, qui vult, quod corpora cœlestia sint animata ex anima intellectuali: non ita, quod ibi aliquid animetur per animam, nec

Animā. p. de animā. c. 17.

viuat per vitam. viuere enim secundum Philosophum viuentibus est esse. In corporibus ergo cœlestibus non est aliquid, quod viuat per vitam, vel ex motibus eorum: & quod ex eis non sit

vnum secundum viuere, id est secundum esse, sed sit vnum secundum mouere, vel secundum motum: in quantum motores eorum influunt eis motum, qui, ut dictum est, potest dici quodam opus vitæ. Tamen ne aliqui assumant occasionem errandi, dicentes cœlos esse animatos, & quod fiat vnum ex motoribus eorum, & eis, secundum esse, quod sit in aliquo animali ex anima,

quæ est motor corporis, & corpore; Distinguemus omnes gradus animatorum, & ostendemus cœlos nō posse esse in aliquo illorum graduum. quatuor enim sunt gradus animatorum. secundum Philosophum in de anima. vegetatiuum, sensitium, secundum locum motiuium, & intellectiuium.

Animatorum gradus.

Sed diceret aliquis: non sunt nisi tres gradus. videlicet plantæ, quæ viuunt anima vegetabili. animalia bruta, quæ viuunt anima sensibili: & homines, qui viuunt anima intellectuali. sed inter sensibilia sunt duo gradus. quia aliqua animalia habent animam sensituiam valde imperfectam, & non mouentur de loco ad locum, sed solum mouentur secundum dilatationem, & contractionem, ut apparet in ostris marinis, quæ solū apertur se, & postea claudunt. habent enim eadē ostræ in loco suæ generationis alimentum, quo indigent, nec mouentur a dicto loco, nisi per impulsu aquæ, vel per aliquam violentiam. Ipsæ enim seipsas non mouent, nisi apertendo, & claudendo, vel dilatando se, & contrahendo. Sed sunt animalia nobiliora mouentia seipsa secundum locum propter quod sunt illi quatuor gradus, quos superius numerauimus. Quare si cœli sunt

A animati: hoc non erit secundum animam vegetatiuiam, & nutrituiam, quia tunc indigerent alimento: nec secundum animam sensituiam, quia fundamentum omnium sensuum est sensus tactus, ut cōiuncter ponitur. Sed obiectum tactus sunt quatuor qualitates sensibiles: Calidū, frigidum &c. & ipse sensus tactus est media ratio illarum qualitatum: & organum est compositum ex illis qualitatum: secundum quandam mediam proportionem. si ergo cœlum esset animatum anima sensibili, essent in eo contrariæ qualitates, & esset quid corruptibile. nec oportet, quod cœlum sit animatum propter intelligere, quia in intelligendo abstrahimus a corpore, & intellectus est virtus non in corpore. propter quod concluditur communiter, & bene, quod si cœlum est animatum, hoc est propter mouere tantum. propter quod si fiat vnum secundum esse ex anima cœli, & cœlo: hoc erit solum, ut anima cœli moueat cœlum, sicut sit vnum ex anima humana, & corpore, ut anima humana moueat corpus.

B Ad quod dicunt aliqui, quod sufficit istam unitatem ponere secundum contactum, sufficit ergo, quod virtus intelligentiæ attingat cœlum, ad hoc quod moueat ipsum. Sed sic dicentes solum concludunt, quod possit moueri cœlum absque hoc quod fiat vnum ex motore cœli, & cœlo secundum esse. Sciendum ergo, quod si motor cœli sic moueret cœlum, quod fieret vnum secundum esse ex motore, & cœlo, ut supra tangebamus, accideret motori cœli lassitudo, & non posset perpetuari motus cœli, nam cum in motore cœli sua essentia, & sua potentia habeant quendam ordinem, & maxime, lo-

C quendo de potentia nō organica, quæ fundatur in ipsa essentia. ergo essentia motoris cœli iūgetur essentia cœli, & fiet ex eis vnum secundum esse, & tunc potentia illius motoris non organica nō immediate attinget corpus cœli, nec poterit immediate per talem potentiam mouere cœlum, sed oportebit dare aliquam virtutem organicam, per quam mouebitur cœlum, sicut apparet in nobis, quia anima nostra facit cum corpore vnum secundum esse. & ideo potentia non organica fundata in essentia animæ non immediate attingit corpus, nec potest anima per eas immediate mouere corpus: sed oportet esse aliquas potentias organicas, per quas mouet corpus. sic & in cœlo si fieret ibi vnum secundum esse, oporteret cœlum moueri per virtutes organicas, quibus accidit lassitudo, quo posito non posset perpetuari motus cœli, nec posset esse semper vniformis.

D Cogimur ergo ponere, quod motor cœli non coniungitur immediate cœlo per essentiam, nec facit cum eo vnum secundum esse, sed immediate coniungitur per potentiam suam nō organicam, & per eam attingit cœlum immediate. quod faciendo potest mouere cœlum vniformiter, & sine lassitudine, & potest perpetuari motus cœli.

Accipiendo ergo large animatum, prout cœli dicuntur animati, possumus distinguere quinque gradus animatorum, ut in infimo gradu sint vegetabilia, & iste gradus non diuidatur in plures

Potentia nō organica fundata in essentia animæ non immediate attingit corpus, sed per potentias organicas.

Animatorum gradus quos & qui.

gradus, quia omnia sunt affixa tetrae. ideo inter omnia animata tenent infimum gradum, sicut tenet infimum gradum terra inter omnia elementa. In alio gradu sunt sensitiua, & iste diuiditur in duos gradus, prout anima sensitiua potest esse minus perfecta, & magis perfecta. Animata ergo per animam sensitiuam minus perfectam retinent sibi nomen commune, & dicuntur sensitiua: quia non mouentur secundum locum; nisi se dilatando, & constringendo. Et ista sunt supra vegetatiua, & sunt in secundo gradu. Alia sunt animata secundum animam sensitiuam magis perfectam, & ista sunt in tertio gradu, & habent proprium nomen secundum locum motiua. Supra autem secundum locum motiua sunt animata per animam intellectiuam, ubi est assignate duos gradus: prout anima intellectiua potest esse minus nobilis, ut anima, vel magis nobilis ut anima cœli. unde, & in lib. de causis, animæ cœlorum vocantur animæ nobiles. Propter quod Tertia proposito de causis loquens de animabus cœlorum ait. Omnis anima nobilis &c. animæ ergo humanæ, ex quibus cum corporibus fit vnum secundum esse: faciunt quartum gradum animatorum. animæ vero cœlestes ex quibus cum suis corporibus fit vnum secundum operationem, & motum: sunt in quinto gradu animatorum.

Sed dices: Cum animæ humanæ, & animæ cœlestes moueant sua corpora secundum locum; videtur quod in illo gradu, in quo locantur secundum locum motiua, debeant animata per animas humanas, & per animas cœlestes collocare. Sciendum ergo, quod sicut secundum locum motiua sunt animata per animam sensitiuam: ponuntur supra sensitiua, quia habent perfectiorem animam sensitiuam: sic & intellectiua, quia sunt supra secundum locum motiua, & quia habent speciale nomen: non obstante, quod ista sunt secundum locum motiua: reponuntur in superiori gradu, & vocantur intellectiua, & habent duplicem gradum, ut superius est expressum.

Cœlum quod
possit dici
animal.

Dextrū, &
sinistrū quod
sumantur in
animalibus.

Insistunt
uos.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod cœlum est animal obediens Deo, quia eo modo, quo est animatum, & quod facit vnum cum anima sua, quia non facit vnum secundum esse, sed secundum operationem, potest dici animal.

Et per hoc patet solutio ad secundum. quia cœli sunt animati modo, quo dixi nam dextrum & sinistrum in animalibus magis accipitur secundum motum, quam secundum esse. nam illa pars dicitur dextra, unde incipit motus. & quia motus incipit ab oriente: oriens est pars dextra cœli. quilibet enim in seipso experitur: quod a parte dextra incipit motus, & pars dextra est magis mobilis. propter quod volentes luctari, vel bellare: semper pedem sinistrum tenent immobilem, & secundum pedem dextrum se faciunt ante, & retro, prout requirit eorum bellum.

Ad tertium dicendum, quod Deus mouet cœlos ut desideratum, & amatum, quia mouet eos per motores cœlorum desiderantes, & amantes eum. sufficit enim, quod ex cœlis, & eorum motoribus fiat

AN vnum secundum motum, ad hoc, ut moueantur per motores suos desiderantes, & amantes Deum.

Ad quartum dicendum, quod eo modo, quo sunt animati cœli, sunt nobiliori modo animati, quam alia: cum ipsi sint incorruptibiles, omnia autem alia sunt corruptibilia.

Dub. I. Litteralis.

VER litteram primo quaeritur de illo verbo, quod firmamentum est factum ex aquis. Aug. 2. super Gen. videtur assentire, ut habetur in littera, sidera esse facta ex igne. Cum ergo secundum Philosophum in de cœlo, & mundo, omne quod naturaliter est fixum in aliquo, sit de natura illius, in quo est fixum; sidera, quæ sunt naturaliter fixa in Firmamento, sunt eiusdem naturæ cum Firmamento, ergo si illa sunt naturæ ignis, & sunt facta de igne. Firmamentum siue cœlum sidereum erit factum de igne, non de aqua.

Dicendum, quod omnia ista de igne, & de aqua non sunt dicta secundum proprietatem, vel secundum propriam naturam, sed per quandam analogiam, & assimilationem. & quia secundum aliquid potest in firmamento esse assimilatio ad ignem, & ad aquam, potest ad utrumque referri.

Vel potest dici, ut ibi aquæ, ut supra dicebatur, non stent pro elemento aquarum, sed stent pro tota illa materia informi, unde sunt facta alia.

Dub. II. Litteralis.

LITERIS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur, quod Chrystallus est lapis de aquis factus. quod videtur falsum. quia si esset de aquis factus, esset factus per frigiditatem congelan-

Chrystallus
ex quo fiat.

tem aquas, non ergo generaretur Chrystallus in terris calidis, cum calor non faciat aquas duras, sed vaporabiles.

Dicendum, quod secundum quosdam & duæ sunt species Chrystallorum, quia quædam est species Chrystalli generata multum calida, & quædam est species ipsius generata ex congelatione, & ex frigiditate. sed non videtur hoc posse stare: quod per calidum, & frigus fiat induratio: nisi per aliam, & aliam materiam. Videmus enim, quod lateres indurantur per calorem, & ex hoc secundum Philosophum pertinent ad elementum terræ. Glacies autem induratur per frigus, & pertinet ad elementum aquæ. Si ergo essent duæ species Chrystalli, una indurata per calorem, ille Chrystallus sic generatus pertineret ad elementum terræ, & esset opacus, & per consequens non esset Chrystallus. Sed alia species generata ex frigore, quæ pertineret ad elementum aquæ, posset dici Chrystallus. Sed si dicatur, quod materia omnium liquabilium est aqua; Dicemus, quod Chrystallus non est per se liquabilis: nisi fiat liquabilis

*Chrystallo
rū duæ spēs.

liquabilis ab alchimista, & ex quibusdam adiunctis.

Chryſtallus ſemper a ſui
gore gene-
ratur per ſe:
a calore per
accidens.

Dicemus etiam, quod liquabilia per ignem non indurantur: nisi inſrigidentur remota ab igne, ſed illa, quæ per ſe, & ſecundum ſe, & exiſtentia in igne generantur dura, pertinent ad elementum terræ. Chryſtallus ergo ſi per calorem generaretur durus: pertineret ad elementum terræ.

Sciendum ergo, quod etiam in terris calidiſſimis poſſumus dare frigiditatem ad generandum Chryſtallum, ſed aliter generatur Chryſtallus in terris frigidis, & in Alpibus: ubi ſemper ſunt nives, quia generabitur ſuper terram, ubi ſemper cōtinuabitur frigus, per exceſſum calidum poterit generari in cauernis terræ ex aliqua humiditate ibi ſtillante, ubi per exceſſum caloris exterioris augmentatur frigus in cauernis ſubterraneis, quæ ſicut ſunt frigidiores tempore calido, quàm frigidus; ita ſunt frigidiores in partibus calidis quàm frigidis.

Dub. III. Litteralis.

Verū a quocun-
que dicitur a
ſpū ſancto eſt.
iudicium Pro-
logo.

VTERIVS forte dubitaret aliquis, de eo, quod dicitur de figura cœli, quod Spiritus Sanctus, &c. Sed cōtra: Secundum Ambro. Verū a quocunque dicatur a Spiritu Sancto eſt, ſed multi Philoſophi, & multi Sancti locuti ſunt de figura cœli, dicentes eam eſſe rotundam, quod rationibus inſolubilibus probatur, ſic eſſe, ergo Spiritu Sancto actore, doctores plures Sancti, & alij narrauerunt iſta.

Dicendum, quod Magiſtri Doctores noſtri, & compoſitores librorum pertinentium ad canonem Biblię, ubi de figura cœli tractant: non agūt directe ſecundum ſenſum litteralem: quia ſi cœli extenduntur, ſicut pellis, vel, ut habet alia littera, ſicut camera: propter hæc verba non directe creditur figura cœli.

Dub. IV. Litteralis.

Firmamentū
pro toto glo-
bo ſidereō
vſque ad lu-
narem.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de illo verbo: Fecit Deus duo luminaria magna, & poſuit ea in firmamento cœli, nam luminaria magna ſūt Sol, & Luna Firmamentum cœli eſt cœlum ſidereum, ut videtur in littera, cum ergo Sol, & Luna non ſint in cœlo ſidereō, quia inter Solem, & cœlum ſidereum interponuntur tres ſphærę planetarum: inter Lunam autem, & cœlum ſidereum interponuntur omnes alij planetę, ergo &c.

Dicendum, quod firmamentum, vel cœlum: ubi poſita ſunt luminaria magna, & Stellę, poteſt vocari a cœlo Chryſtallino vſque ad globum Lunarem, ſecundum quem modum Rabanus, ut ſupra patuit, omnes cœlos cęleſtes diſtinxit in

A tres cœlos, videlicet in Empyreū Chryſtallinū, & ſidereū: Alii aut cœli, quos ipſe noiat, ut patuit, nō ſunt proprie cœli cęleſtes, ſed elementales.

Sic ergo accipiendo cœlū ſidereū: oportet, quod contineat Firmamentum vſque ad globum Lunarē, ſecundum quem modum accipiendo cœlum per luminaria magna: oportet alios planetas, & omnes Stellas eſſe in tali cœlo.

Vel ſi volumus pro firmamento accipere ſolū cœlū ſidereum: ubi ſunt Stellę fixę, & non Planetę; Dicemus, quod ſic ſtat littera Gene. Quia fecit Deus duo luminaria magna, & Stellas, & poſuit eas in firmamento cœli, ibi enim Stellę nō ſtant niſi pro Stellis: quæ ſunt in cœlo ſidereō: ubi ſunt ſolum aliquę Stellę fixę. Moyſes enim loquens populo rudi fecit mentionem de Sole, & Luna: quæ quilibet percipit.

De alijs autem planetis non fecit mentionē, quia populus rudis nescit eos diſcernere ab alijs Stellis. Stellas autem ipſas dixit poſitas in firmamento cœli.

Dub. V. Litteralis.

Luminaria
quō ſint in
ſigna: pa-
dies, & annos.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur: Diuidant diem a nocte, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos, quomodo hæc veritatem habeant.

Dicendum, quod omnia hæc poſſunt referri ad motum ſolis, vel ad motum aliorum planetarū, vel ad Stellas fixas, motus enim ſolis aliquid fortitur ex motu primi mobilis, & aliquid ex ſe ipſo. Ex motu primi mobilis diuidit diem a nocte, & eſt in dies. Diuidit enim diem artificialem a nocte, nam quantum ad partes reuolutionis eundo ab oriente ad occidentem: ſuper hemiſphærium noſtrum facit diem artificialem: redeundo ad oriens facit noctem, quantum ergo ad partes reuolutionis diuidit diem a nocte. Quantum vero ad totam reuolutionem facit diem naturalem: & quia multas reuolutiones peragit, dicitur eſſe in dies, cum ergo hoc competat ſibi ex motu primi mobilis, quod infra diem, & noctem ſiue in vna die naturali compleat reuolutionem totam, bene dictum eſt, quod ex motu primi mobilis habet Sol, quod diuidat diem a nocte, & quod ſit in dies, ſed ex motu proprio habet, quod ſit in annos, & tempora, & ſigna, & gradus: quamuis de gradibus non agatur in littera, propter quos gradus eſſe in dies non ſolum competit ſoli ex motu primi mobilis: ſed etiam ex motu proprio, diuidere ergo diem a nocte, adaptabimus ſoli ex motu primi mobilis, ſed eſſe in dies poſſumus adaptare ſibi ex motu primi mobilis, ut iam dictum eſt, & ex motu proprio.

Ex motu enim proprio peragens vnum gradum Zodiaci facit vna diem, quia quaſi quolibet die peragit vnum gradum. Dicimus autē, quaſi, quia cum Zodiacus non habeat niſi. 360. & 60. gradus: tempus in quo Sol peragit totum Zodiacum habet. 365. dies, & ſextas horas, ut Aegid. ſuper ij. Sent. Iii 2 dicit

digit Aug. 2. super Gen. ad litteram. Non ergo complete peragit Sol in die vnum gradum; sed quasi, peragendo ergo quasi vnum gradum; facit diem, peragendo 30. gradus; peragit totum signum, & facit mensem. Propter quod annus habet 12. menses, & Zodiacus diuiditur in 12. signa, sed sicut Zodiacus diuiditur in 12. signa, sic diuiditur in quatuor quartas, & quælibet quarta continet tria signa; secundum quas quatuor quartas sumuntur quatuor tempora. sed quatuor quartæ, & quatuor tempora, secundum Astronomos sumuntur iuxta quatuor puncta notabilia in cælo, quæ sunt principium arietis, principium cancri; principium libræ, principium capricorni; A principio arietis vsq; ad principium cancri peragitur illud tempus, quod dicitur Ver. Deinde vsque ad principium libræ peragitur tempus, Aestas. Deinde vsque ad principium capricorni peragitur Autumnus: a principio capricorni vsque ad principium arietis peragitur Hyës. Peragendo autem omnes istas quatuor quartas, peragitur annus, & sic dicitur annus.

Quod autem dictum est de Sole, potest dici de alijs planetis, quod semper infra diem, & noctem reuoluuntur semel motu primi mobilis: secundum quem modum possunt diuidere diem a nocte, & facere diem naturalem. sed quod sint in signa quantum ad 12. partes Zodiaci, qui diuiditur in 12. signa, & quod hoc modo faciant menses, & quantum ad quatuor quartas Zodiaci, quod hoc modo faciant tempora; & quantum ad totum Zodiacum, quod hoc modo faciant annum, oportet ista accipere secundum alium, & alium motum planetarum. Saturnus enim in 30. annis complet Zodiacum. vnus ergo annus Saturni sunt 30. anni solares. & vnus mensis Saturni sunt duo anni cum dimidio. & sic de alijs. Qui ergo vult laborare; poterit omnia ista adaptare ad alios planetas, & ad octauam sphaeram. quæ omnia aliquo modo innuit Aug. 2. super Gen.

Aduertendum autem, quod nos signa, & tempora, &c. Retulimus omnia hæc ad vnum, & idē sidus, quia ex solo Sole possunt accipi omnia ista, vel ex solo Saturno, vel etiā ex quolibet alio planeta, vel ex cælo sidereo: tamen qui veller posset non omnia referre ad vnum, & idem: secundum quem modum loquitur Aug. 2. super Gen. dicens, quod esse in dies, & annos: potest referri solummodo ad Solem: ex cursu cuius accipiuntur dies, & anni. esse autem in signa, & tempora, potest referri ad alia sidera: ex quibus possunt accipi signa, & tempora.

Dub. VI. Litteralis.

V L T E R I V S forte dubitaret aliquis, cum signa accepta sint secundum 12. partes zodiaci: ex quibus accipiuntur 12. signa, & 12. menses: sub quo zodiaco currunt omnes planetæ. Vtrum possint accipi signa secundum ea, quæ sunt hic inferius.

A Cum ex stellis multa prænoſticeantur homines, & quod sint Stellæ in signa aliquorum effectuum futurorum,

Dicendum, quod Aug. 2. super Gen. istam questionem mouens ait, quæ signa dicat scriptura, cum dixit de sideribus: Sint in signa; & respondet. quod non illa signa dixit Scriptura, quæ obseruari est vanitas. sed quæ sunt huius vitæ vtilibus vtilia, & necessaria; possunt ergo signa referri ad effectus, quos prænoſticamur per sidera hic inferius, sed non ad effectus vanos, & superstitiosos, secundum quod faciunt Mathematici, qui ex naturæ hominum prænoſticiantur de omnibus futuris contingentibus sibi. Contra quos loquitur Apostolus ad Galatas, dicens: Dies obserua-

Gal. 4.

B tales effectus, quæ vel nautæ obseruant in gubernando; vel omnes homines ad præuidendas aeris qualitates, non est inconueniens talia signa obseruari, & ad talia signa referre Scripturam sacram.

Dub. VII. Litteralis.

V L T E R I V S forte dubitaret aliquis de verbo Aug. 2. super Gen. quiloquens de temporibus, de quibus dicitur: Sint in tempora; & cum ait, quod non vocat tempora spatia morarum, sed effectus siderum, vel quæ per sidera fiunt; vel secundum ipsum vocat Scriptura sacra tempora vicissitudines affectionum cæli. Sed contra; Semper loquendum est de re secundum diffinitionem eius. sed diffinitio temporis est, quod est numerus motus secundum prius, & posterius: talis numerus non potest esse sine mora, vel sine spatio morarum. oportet ergo, quod per tempora intelligantur spatia morarum.

Dicendum, quod tempus prout est numerus, est vnum quid cōtinuum. Propter quod dicitur esse vnum tempus omnium temporalium. si ergo loquimur de tempore in plurali, & dicimus, quod sidera sunt in tempora; satis conuenienter potest hoc referri ad plura, & varia, quæ habent hic inferius efficere. & ideo referebamus nos tempora ad quatuor partes anni, secundum quas sunt variæ affectiones cæli. non quod cælum afficiatur varie, sed quia varie nos afficit, nam in vere nos humectat, & calefacit: in æstate, nos calefacit, & desiccatur. Propter quod dictum Augustini est competens ad propositum.

Ad formam autē arguendi dicendum, quod non excludimus a temporibus spatia morarum, sed illis spatijs superaddimus: prout diuersimodē hic inferius nos afficiunt.

DIST. XV.

De rerum mixtarum, & sensibilibus creatione.

IXIT ETIAM
DEVS: PRO-
DVCANT, &c.} Postq̃ Magister de-
terminauit de operi-
bus quatuor dierũ,
in parte ista determi-
nat de operibus alio-
rum duorum dierũ.

Circa quod qua-
tuor facit. quia Primo determinat de operibus
diei quintæ, quando ex aquis fuerunt productæ
aues propter ornatum aeris, pisces propter orna-
tum aquarum. Secundo agit de operibus,
diei sextæ, quando ex terra fuerunt productæ ani-
mæ viuentes, iumenta, animalia, & bestię. Tertio
circa hoc mouet quasdam quæstiones. Quarto
agit de operibus diei septimæ. Secunda ibi:
{ Sequitur. } Tertia ibi: { Quæri solet. } Quarta
ibi: { Iam de vij. } Duæ primæ partes patet. Tunc
sequitur illa pars: { Quæri solet. } In qua mouet
quasdam quæstiones. Circa quod tria facit.

quia primo quærit de animalibus venenosis, &
nociuis, vtrum fuissent creata ante peccatum ho-
minis. Et soluit, quod creata fuissent: sed nullo
modo homini nociuissent, addit etiam, quod cū
hoc, quod illa animalia sint modo nociua, sunt
etiam nobis proficua, quia nos terrendo, vel pro-
bando: vtrum simus animosi, & viriles: inducūt
ad perfectionem virtutis. Secundo mouet ali-
quam quæstionem de animalibus minutis, quo-
rum quædam generantur ex rebus corruptis, &
ex corruptione terræ, & aquæ: quædam ex corru-
ptione lignorum, vel herbarum: quædam ex corru-
ptione corporum mortuorum. vtrum talia
fuerint etiam creata. & soluit, quod ea, quæ creā-
tur de corruptione corporum mortuorum, non
creduntur tunc facta fuisse, quæ vero de terra, vel
aquis, vel de his, quæ generantur, in eis ortum su-
munt: tunc creata fuisse non in congrue dici po-
test. Tertio specialiter descendit ad productio-
nem hominis. Secunda ibi: { De quibusdam. }
Tertia ibi: { Omnibus autem. } Secundæ duæ par-
tes patent. Tunc sequitur illa pars: { Omnibus
autem. } In qua specialiter descendit ad produ-
ctionem hominis. Circa quod duo facit: quia
primo dicit, quod post omnia Deus produxit ho-
minem dicens: Faciamus &c. Secundo speciali-
ter reuertitur ad tractandum de operibus Sancto-
rum. Secunda ibi: { In hac enim rerum. } Prima
pars patet. Secunda pars diuiditur in tres. quia
primo narrat communem opinionem Sancto-
rum, quomodo per spatia temporum fuerint
facta opera sex dierum. Secundo narrat opini-

Atalia vene-
rosa quædo
creata, & qd
homini p-
fuit. Vide
Doct. in He-
x. p. 2. c. 40.

Atalia minu-
ta qd crea-
ta. Vide Do-
cto. in Hex.
p. 2. c. 40.

Homini p-
ductio.

Oga sex die-
rum an per
spatia rem-
porũ facta.

A n em Augu. quomodo omnia fuerint distincta,
& facta formaliter, sicut cælum, & sidera, & ea,
circa quæ non videmus fieri nouas mutationes.
ea autem, quæ mutantur, sicut videmus conti-
nue, nouiter generari plantas, & arbores: non
oportet tunc fuisse facta formaliter, sed materiā-
liter. Et assignat rationes August. quia Moyſes
loquens populo rudi, dixit talia per moras tem-
porum fuisse facta, vt facilius rudis populus pos-
set hoc capere. Assignat etiam rationem aliam,
quia potuit Deus simul facere, quæ non potuit
homo simul dicere. Tertio relinquit iudicio, &
discretionem Lectoris, vt de his accipiat quod pla-
cet sibi. Secunda ibi: { Alijs autem per interual-
la. } Tertia ibi: { Illi, qui his auctoritatibus. } Par-
tes patent. Tunc sequitur illa pars: { Iam de se-
ptimæ. } In qua agit de his, quæ facta fuerunt
septimo die. Circa quod tria facit: secundum
quod de tribus agitur in die septimo, videlicet
de quiete Dei, & completionem, & benedictionem,
& sanctificationem Sabbathi. Primo ergo agit
de quiete Dei dicens, quod Deus quieuit; id est
ab omni opere cessauit, & non fecit quid no-
uum, cum non omnino quieuit, quia opera fa-
cta cōtinuauit, iuxta illud Ioān. Pater meus, &c.

Secundo agit de completionem operis, quomo-
do septima die Deus compleuit opus: cum in
sex diebus facta sint omnia. Ad quod respon-
det, quod septimo die aliquid fuit factum, quia
Deus dedicauit, & sanctificauit septimum diem.
Sicut aliquid fecit Salomon dedicando templū.

Tertio agit de ipsa sanctificatione, & de bene-
dictione diei septimæ. Secunda ibi: { Sed quæ-
ritur, quomodo. } Tertia ibi: { Illum autem diem. }
Partes patent.

QVÆSTIO I.

De Animalibus ad elementorum
ornatum, ac de ijs ad quin-
tum, sextumq̃ diem
pertinentibus.

I n c A hanc distinctionē quæ-
runtur duo. Primo videlicet de
animalibus productis ex elemē-
tis, & propter ornatum elemen-
torum, quæ pertinent ad quin-
tum, & sextum diem. Secundo
de his, quæ pertinent ad septimum diem. Circa
primum quærentur duo. Primo de ipsis anima-
libus, vt sunt producta ex elementis. Secun-
do quæretur de eis, vt sunt ornamenta elemen-
torum.

ARTIC. I.

*An Animalium aliqua de terra,
aliqua de aqua facta sint.*

Conclusio est affirmativa.

Aegid. in Hexam. p. 1. cap. 29. & 40. D. Th. 2. sent. d. 15 q. 2. art. 1. D. Bon. d. 15 art. 1 q. 2.

D primū sic proceditur: Videtur incōueniēter esse dictum, quod quædā animalia fuerūt producta de terra, quædam de aquis, nam animal est corpus animatum sensibile. In sensibus enim videtur abundare calor, terra ergo, & aqua cum sint frigida, non videntur ex eis facta animalia sensibilia.

Præterea, inter omnia corpora hic inferius existantia; corpora animalium sunt nobiliora, ergo fient de nobilioribus elementis: sed nobiliora elementa sunt ignis, & aer, ergo de eis sunt facta corpora animalium.

Præterea vnumquodque corpus mixtum tendit in locum secundum dominium alicuius elementi: quod dominatur in ipso, sed locus auium est aer, ergo ex aere factæ sunt aues, vel aer dominatur in eis.

Præterea Aug. 2. super Gen. videtur plane dicere: aues esse factas ex aere.

IN CONTRARIUM est littera Gen. ubi ex aquis dicuntur esse factæ aues, & pisces, ex terra vero iumenta reptilia, & bestia.

RESOLVTIO.

In Animalibus, ex aquis natis, in aliquo magis, quā in alio aqua dominatur.

Animal quodlibet ex quatuor elementis.

2. de Gē. 50.

Elementorum loca.

Exemplum de vase implendo.

RESPONDEO dicendum, quodlibet mixtum consistere ex quatuor elementis, & specialiter quodlibet animal, ut habetur in de generatione quod ex eisdem nutrimur, & fumus. non ergo ut ait ibi, nutrimur ex vno simplici elemento. In elementis autem primo debemus considerare eorum loca. Secundo eorum qualitates. Loca autem eorum possumus considerare, vel ex eorum motibus, vel ex eorum formis. Aug. autem super Gene. ex motibus elementorum probat loca eorum, probat enim aquam esse super terram, quia si projiciatur terra in aquam, ibit ad fundum, & petet inferiorem locum: quod non esset nisi terra esset naturaliter inferior aqua, & aqua esset superior ea: aer autem est superior aqua, quia ut dicit Aug. ibidem, quod si vas plenum aere demergatur in aqua: ex parte illa, vnde vas impletur, aer, qui est

A in vase non permittit aquam ascendere, quod non contingit, nisi quia aer naturaliter est super aquam. aer ergo non valens exire de vase, non permittit aquam ascendere. ignis naturaliter est supra aerem, quia ut ibidem Aug. ait, si ardentem faculam capite deorsum quisque teneat, videbit flammam ad superiora conscendere.

Inspectis ergo locis elementorum ex eorum motibus: possumus etiam ea, loca inspicere ex eorum formis: quia quantum dat generans elemento de forma: tantum dat sibi de loco, ut quantum dat sibi de forma levis: tantum dat sibi de loco sursum, & quantum dat sibi de forma grauis: tantum dat sibi de loco deorsum. & quia leuia sunt formaliora grauibis, & secundum situm sunt supra grauia: elementa formaliora, supra minus formalia, ut sphaera ignis est supra sphaeram aeris, & sphaera aeris supra sphaeram aquae, & cooperit totam aquam: sic & aqua cooperiret totam terram, nisi diuina providentia aliquam gibbositatem fecisset in terra ad saluanda animalia habitantia in ea.

Ad sciendum ergo mixtionem elementorum in mixto: debemus considerare loca elementorum, & qualitates eorum. quia aliqua sunt calida, aliqua frigida, aliqua humida, aliqua sicca. Et specialiter debemus considerare in animalibus, in quibus videmus, quod naturalis locus eorum est deorsum: ita, quod quantum ad locum oportet, quod in eis dominantur elementa grauia, sed quantum ad qualitates, cum vita consistat in calido, & humido oportet, quod in eis dominantur elementa leuia, ut, quia ibi dominatur calidum, oportet, quod ibi dominetur ignis, quia vero ibi dominatur humidum, & specialiter humidum, non de facili desiccabile, cuiusmodi est, humidum aeris: ibi dominatur aer, terra autem sine aqua est puluis. sic ergo ratione vitæ in mixtione animalis concurrunt ignis ratione caliditatis: & aer ratione humiditatis, quæ debet esse non de facili desiccabilis, sic ratione ponderositatis concurrunt ibi terra, ratione continuitatis cōcurrit ibi aqua: quia terra esset tota puluis, & tota discontinuata ratione suæ siccitatis, nisi continuaretur per humidum aqueum, humidum enim aereum non videtur facere ad soliditatem terræ, quia puluis per admixtionem aeris non videtur continuari, & consolidari, sed per admixtionem aquæ.

Ex his ergo potest patere illa communis distinctio: quomodo se habent elementa in mixto: quomodo dominantur ibi elementa leuia, & quomodo grauia, quia secundum quantitatem mobilis in quolibet mixto dominantur elementa grauia, & specialiter terra: cum omnia mixta sint ponderosa, & naturaliter tendant ad terram, ipsæ etiam aues secundum suam naturalem motum tendunt ad terram, ergo secundum quantitatem molis in mixto dominantur grauia: sed secundum quantitatem virtutis in mixto, specialiter in corpore animalis propter vitam, quam habet, quæ consistit in calido, & humido

Elementorum mixtio in animalibus quomodo consideranda.

Elementa quomodo se habeant in mixto, & quomodo grauia, & leuia in mixto dominantur.

mido dominantur elementa leuia: ignis, & aer. Cum enim ex vno pugillo aquæ: fiant decem pugilli aeris, & ex pugillo aeris. 10. ignis, si secundum quantitatem raturum esset in mixto de aere, & igne: quantum est de elementis grauibus, cum aer, & ignis sint elementa formaliora, & magis actiua; corrumpent alia elementa, & non posset durare mixtum. Eo ergo modo fit mixtio elementorum, quod elementa habeant aliquam proportionem ad inuicem, & aliquam æqualitatem, & possit per aliquod tempus conseruari mixtum, quia frustra ageret natura, si statim cum est introducta forma mixti, corrumpere mixtum: durat ergo mixtum per maius tempus, & per minus tempus secundum proportionem miscibilium. Omne enim mixtum est corruptibile, quia est compositum ex elementis contrariis. Nec oportet, quod mixtum magis durabile sit magis nobile, & magis perfectum. quia tunc lapides, & res inanimatae essent nobiliores rebus animatis: & vegetabilia essent nobiliora sensibilibus, & multa animalia essent nobiliora hominibus. Nobilitas ergo in talibus accipienda est secundum nobiliorem formam. Nobilior autem forma secundum nobiliorem operationem: propter quod homo est nobilissimum animalium, quia habet nobilissimam operationem, quæ est intelligere. alia vero animalia se excedunt secundum magis, & minus, secundum quod habent perfectiorē, vel imperfectiorem animam sensitiuam. Cum ergo instrumentum animæ sensitiuæ sit calor, quod patet, quia ex corde ubi est quasi fons caloris, à quo procedunt spiritus ad sensus, & ad cerebrum. qui spiritus propter distantiam cordis, & propter longam vigiliam instringantur, & instringati descendunt, & inducunt somnū: propter quod necesse est calorem dominari secundum virtutem in complexione cuiuslibet animalis: ex quo calore semper consumitur humidum radicale. quo consumpto moritur animal, sicut consumpto oleo, extinguitur lucerna. Et sicut duobus modis potest extingui candela, vel per suffocationem, ut si superponatur cornu, vel aliquid aliud super ipsam: vel per consumptionem materiæ; Sic duobus modis naturaliter moritur animal: quia, vel suffocatur cor ex materia morbi attingente ipsam, vel ex consumptione humidi, in quo consistebat vita. Cum ergo ex mixtione elementorum generetur omnia animalia, quæ sunt ornamenta elementorum: oportet tot esse mixtiones elementorum, quot sunt species animalium, etiam in qualibet specie oportet esse multos gradus mixtionis. Non est enim, quid punctale mixtio, quam requirit corpus humanum. Compensata ergo proportionem elementorum, ultra quam non staret complexio humana, vel citra quam stare non posset: in illo intermedio est dare multos gradus: Vt autem ponamus sensibile exemplum, Dicemus, quod raturum posset esse de igne in compositione corporis humani, quod si esset ibi plus, non esset corpus humanum: & quod dicitur ex parte maioritatis: veri-

tatem habet ex parte minoritatis. quia posset esse ita modicum de igne, quod si esset minus, non saluaretur ibi complexio humana: nihilominus huiusmodi complexio habet tantam latitudinē, quod aliqui sunt complexionis sanguineæ, quia secundum proportionem humorum; quam requirit complexio humana, abundat in eis sanguis, qui appropriatur aeri, cum sit calidus, & humidus, sicut aer. aliqui sunt colerici, quia abundat in eis colera, quæ appropriatur igni, quia est calida, & sicca, sicut ignis: & sic de complexionibus alijs. In vna etiam, & eadem complexione sunt quasi infiniti gradus, quia etiam illi, qui vocantur colerici possunt participare magis, & minus de colera, & sic de complexionibus alijs. Quod ergo dicebatur de igne secundum maioritatem, & minoritatem, quia posset tantum de igne, vel ita modicum esse, quod ultra, vel citra non staret complexio humana; etiam intelligendum est de quolibet alio elemento.

Ex hoc autem patere potest, quomodo aliqua animalia dicantur facta de terra: non, quod fuit terra pura, sed quia in mixtione eorum abundat elementum terræ, plus, quam in mixtione eorum, quæ dicuntur esse facta de aqua, secundum quem modum alia terrestria sunt facta de terra: Pisces autem, & Aues dicuntur esse facta de aqua. quia in complexione eorum abundat elementum aquæ: aliter tamen, & aliter, quia in piscibus abundat aqua secundum se. In auiibus autem abundat aqua, secundum quod est admixta aeri: propter quod aues non volant, nec viuunt nisi in isto aere grosso, qui est humectatus vaporibus aqueis, vel vaporibus grossis.

Aduertendum autem, quod cum dicimus in piscibus abundare aquam; non oportet, quod in mixtione illa elementorum, quam requirit complexio piscium, secundum quantitatem plus sit ibi de aqua, quam de terra: sed sufficit, quod compensata mixtione elementorum, quam requirit complexio animalium, quod in mixtione elementorum, ex qua resultat complexio piscium: plus sit ibi de elemento aquæ, quam in mixtione elementorum: ex qua resultat complexio aliorum animalium.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod licet in omnibus animalibus habeat aliquod dominium ignis ratione caloris, quod est instrumentum animæ; non dicuntur tamen animalia esse de igne materialiter, quia si esset ibi tantum de igne, quantum est de alijs elementis, corrumpentur omnia alia elementa. Potest ergo in animali abundare ignis secundum quantitatem virtutis, non secundum quantitatem materiæ: propter quod aliqua animalia dicuntur facta de aquis: aliqua de terra, ut patet per iam dicta.

Ad secundum dicendum, quod mixta sunt longè nobiliora, quam elementa, ut patet ex formis eorum, & ex actionibus ipsorum. propter quod non oportet, quod magis sit ibi de elemento ignis in nobiliori complexione, quamuis ignis sit elementum nobilius, complexio enim humana, quæ est

Mixti nobilitas unde sumatur.

Sonus quomodo fiat in animali.

Animalia quomodo facta dicantur ex terra, & aqua.

Piscium complexio quomodo aqua.

Ignis quomodo dominetur in animalibus.

Mixta unde sint elementis nobiliora.

Tex. 6.36

est nobilissima, non habet plus de igne, quàm complexio aliorum animalium: immo est magis redacta ad medium, quàm aliqua alia complexio, secundum quod dicitur in 2. de anima, quòd homo habet meliorem tactu, qui est media proportio qualitatuum tangibiliu, quàm aliquod aliud animal. & ex hoc colligitur, quòd complexio humana sit magis redacta ad medium, quàm complexiones alie: habere ergo plus de nobilitate clementis, non facit nobiliorem complexionem, sed habere tantum, quòd ex mixtione eorum possit resultare nobilior operatio: vel, quod possit in materia illa sic mixta imprimi nobilior forma: facit ad nobilitatem mixtionis, vel ad nobilitatem complexionis.

Aves quò
ex aqua, &
aere.

Ad tertium dicendum, quòd aves possunt dici factæ ex aqua, quia in eis abundat aer vaporosus, qui est admixtus aquæ.

Et per hoc patet solutio ad quartum de Aug. quia aves sunt factæ de aere vaporoso, & ex hoc dicuntur esse factæ de aqua, quia ille aer habet vapores aqueos admixtos.

ARTIC. II.

An Animalia sint ornamenta elementorum.

Conclusio est affirmativa.

Accid. in Hexam. cap. 38. & 39. D. Th. d. 15. q. 2.
art. 2. Guill. Altii. tract. 7. 2. sent.
q. 1. de Op. 5. diei.

SECUNDO quæritur de animalibus, ut sunt ornamenta elementorum. Cum ergo sint quatuor elementa, inter quæ ignis est nobilissimum, ex quo fuerunt ornata omnia alia elementa: debuit esse ornatus ignis.

Tex. 6.3.

Præterea videtur inconueniens, quòd aves ponantur ornamentum aeris, quia animalia videntur esse ornamentum illius elementi: in quibus abundat natura eius. Cum ergo natura sit principium morus, & quietis eius, in quo est, ut habetur in 2. Physicæ, si in aëre abundaret natura aeris: non solum mouerentur in aëre, sed etiam quiescerent ibi, quod videmus falsum.

Præterea: quando agitur de ornamentis elementorum: reptile dicitur ornamentum terræ. Inconuenienter ergo dicitur esse ornamentum aquæ.

Præterea nobilioribus animalibus debet assignari nobilior locus. Sed animalia terrestria, loquendo de animalibus perfectis, habet magis distincta membra, quàm habeant aves. Nam in aëre non videmus nisi pedes, & rostrum: nobilior ergo locus debuit assignari bestiis, quàm aëribus.

A Præterea aliqua sunt animalia secundum Philosophum in lib. de animalibus, quæ in terris, & in aquis conuersantur: propter quod illa animalia non videntur, quod comprehendantur sub aliquibus generibus de animalibus assignatis.

IN CONTRARIUM est Genes. littera: ubi non fit mentio nisi de ornatu trium elementorum.

Lib. 1. de
hist. animal.
cap. 1.

RESOLVTIO.

Ornatus dierum fuit congruus. Idq, planum fit ex recompensatione ornatus, ex perfectione senarij, exq, ipso ornatu. Animalia enim omnium elementorum, igne excepto, sunt ornamenta.

B

RESPONDEO dicendum, quòd, ut patet ex habitis, in sex diebus omnia sunt completa. qui sex dies sic possunt diuidi, quia tres dies fuerunt positi ad distinguendum, & tres ad ornandum. Adducemus ergo tres rationes, quòd fuerit competens ornatus trium dierum: prout describit littera Genes. ut prima ratio sumatur ex recompensatione dierum ornatus ad dies distinctionis. Secunda ex perfectione senarij. Tertia ex ipso ornatu.

Propter primum sciendum, quòd tres dies distinctionis sic sumuntur, quia in duobus diebus fuerunt distincti cæli, & in tertia fuerunt distincta omnia elementa. & quia quantum ad distinctionem, cæli habuerunt duos dies. Primum, quando fuit facta lux. Et secundum, quando fuit factum firmamentum: omnia autem elementa non habuerunt nisi vnum diem: quando fuerunt congregatæ aquæ. In congregatione autem aquarum, ut patuit, fuerunt distincta omnia elementa, quod fuit tertia die. Et quia sic fuit in distinctione, quòd cæli habuerunt duos dies: elementa vnum: in recompensationem huius, factum est conuerso in ornatu. quia omnes cæli fuerunt ornati vna die: videlicet die quarta, quando fuerunt facta luminaria. Elementa autem fuerunt ornata duobus diebus, quia quinta die fuerunt ornata aquæ piscibus, & aer aëribus. Sexta verò die fuit ornata terra iumentis, bestiis, & reptilibus. Ex ipsa ergo recompensatione ornatus respectu distinctionis, ut quia cæli haberent duos dies ad distinguendum: Elementa verò non nisi vnum: recompensatum est, ut cæli non haberent nisi vnum diem ad ornandum, & elementa duos.

D

Secunda via ad hoc idem sumitur ex perfectione numeri Senarij. Dignum enim erat, quòd prima productio rerum, secundum quam facta est perfecta distinctio, & perfectus ornatus cælorum, & elementorum, iuxta illud Gen. Ergo perfecti sunt cæli, & terra, i. cæli, & ista inferiora elementa, & omnis ornatus eorum requiebat, quòd hoc fieret secundum primum numerum perfectum. Primus autem numerus perfectus est senarius. Si ergo in cælis, & elementis facta

Senarij numeri
perfecti
distinctionem
vide supra
dist. 13. q. 2.
art. 1.

Gen. 1.

facta est bina perfectio. Vna secundum distinctionem, & alia secundum ornatū, & hoc in primo numero perfecto, qui est Senarius. Dabimus, & distinctionem, & medietatem Senarii modo, quo dictum est, quia quantum ad distinctionem: cælis dabimus duos dies, & elementis vnum, quātum ad ornatum erit eōconuerso. Sed quæres, quare in distinctione cælis dati sunt duo dies, & elementis vnū. Dicemus, quod in cælis est duplex distinctio: vna secundum lumen, & alia secundum motum. Secundum lumen quidem in cælis est distinctio, quia est ibi luminosum, & non luminosum. Secundum motum autē est ibi distinctio, quia est ibi dare motum ab oriente in occidentem, qui est proprius primi mobilis, & eōconuerso. Ab occidente in oriens, qui est proprius firmamenti, & Planetarum. Ideo fuerunt cælis dati duo dies distinctionis. Primus videlicet dies, in quo facta est lux, per quam diuisa est lux à tenebris. Et secundus dies, in quo factum est firmamentum, quod mouetur motu contrario motui primi mobilis, diuisit aquas ab aquis, vt in pluribus locis supra diffusius tangebatur. Elementis verò non fuit datus nisi vnus dies distinctionis: quia tota indistinctio elementorum non erat nisi propter vnum elementum, videlicet propter aquam, quæ admixta aeri reddebat totum aerem indistinctum, & confusum, siue admixtum, & cooperiebat, siue velabat terram, vt apparere non posset. Illo ergo solo elemento congregato in locum vnum: apparuit arida, & apparuerunt distincta alia elementa: propter quod pater omnino fuisse congruum in distinctione rerum dare duos dies cælis, & tertium elementis: quare ergo in ornatu fuerit eōconuerso: aliquo modo tactū est in duabus rationibus iam præmissis, & in ratione tertia plenius apparebit, sed antequam hoc fiat, de perfectione Senarii, quō est primus numerus perfectus, & ex hoc competens primis perfectionibus rerum, volumus aliqua enarrare.

Sciendum ergo, quod numerus aliquando est linearis, qui sola vnitatem metitur: & binarius, qui per binas vnitates constituitur: & trinarius, qui per binas vnitates constituitur: & trinarius, qui per trinas: & quinaris, qui per quinque: & septenarius, qui per septenas, & multi alij sunt tales numeri, qui non fiunt ex ductu alicuius numeri in alium numerum, sed solis vnitatibus producuntur. Aliqui verò sunt, qui fiunt ex ductu numeri in numerum, vt octo, qui fit ex ductu quatuor in duo, quia bis quatuor faciunt octo: & duorum in quatuor, quia quater duo faciunt octo, & istæ dicuntur partes aliquotæ, quæ aliquoties sumptæ reddunt totū, nec plus, nec minus quatuor: sunt pars aliquota de octo, quia cum sumantur bis, faciunt octo, nec plus, nec minus: & duo, quia si sumantur quater, faciunt octo. vnitatem autē est pars aliquota cuiuslibet numeri. Computando ergo solum huiusmodi partes aliquotas: aliqui numeri sunt diminuti: quando omnes eius partes aliquotæ reddunt minus, quàm ipsum. Aliqui sunt superabun-

A dantes, quando omnes eius partes aliquotæ reddunt plus, quàm ipsum. Aliqui sunt perfecti: quando omnes eius partes aliquotæ reddunt, nec plus, nec minus. Senarius ergo est primus numerus perfectus, quia omnes eius partes aliquotæ faciunt sex, nec plus, nec minus. pars enim aliquota de sex nō potest esse, nec quinque, nec quatuor, quia non potes toties sumere quatuor, vel quinque, quod habeas sex, nec plus, nec minus. Quia si sumeres semel haberes minus. Si sumeres bis, haberes plus. Nunquā enim pars aliquota potest excedere medietatem eius, cuius est aliquota. Omnes ergo partes aliquotæ de Sex sunt Tres, Duo, & Vnus, quæ simul iunctæ faciunt Sex, nec plus, nec minus. Propter quod Senarius dictus est numerus perfectus; & primus perfectus, quia infra ipsum nullus est alius numerus perfectus. Octonarius est numerus diminutus, quia partes eius aliquotæ sunt quatuor, duo, & vnus, quæ simul iunctæ faciunt septem, quod est minus, quàm octo. Duodecim est numerus superabundans. Partes eius aliquotæ sunt sex, quatuor, tres, duo, & vnus, quæ simul iunctæ faciunt 16, quod est plus quàm 12. immo ita sunt pauci numeri perfecti, quod in quolibet limite non est nisi vnus, & est aliquis limes: vbi nullus dicitur esse, vt vsque ad 10. non est nisi vnus: videlicet Senarius, & vsque ad centum non est nisi vnus: videlicet viginti octo, & sic de alijs: immo Sancti hæc adaptando ad homines: magnum mysterium comprehendunt, vt sicut pauci numeri sunt perfecti: ita pauci homines perfecti.

C His itaque prælibatis, volumus adducere rationem tertiam sumptam ex ipso ornatu rerum. Dicemus enim, quod licet in distinctione sint dati duo dies cælis, & vnus elementis: in ornatu verò est eōconuerso. Duo dantur elementis, & vnus cælis. Nam cæli, & elementa sic se habent, quod diuiduntur in supremum: cuiusmodi sunt cæli: & infimum: cuiusmodi est terra: & intermedia, cuiusmodi sunt aer, & aqua. Ignem autem in talibus non nominamus, quia propter sui maximam actiuitatem non patitur aliquem ornatum. Nihil enim posset diu esse in ipso, quod ad vltimum non corrumpetur ab ipso. Inueniuntur enim aliqua alia, quæ propter sui magnam frigiditatem per aliquod temporis spatium possunt stare iuxta ignem, sicut dicitur de Salamandra, sed hoc diu esse non potest. Ille enim vermis, qui dicitur Salamandra, vel illi vermes, qui sic nominantur faciunt aliquid aliqualiter simile ei, quod faciunt vermes, qui faciunt sericum: licet in colore illud, quod faciunt Salamandra, sit albius. Si de illo autem fiat aliquis tela, sicut Salamandra potest stare in igne per aliquod spatium, absque corruptione sui, sic illa tela poterit per aliquod spatium stare in igne, absque corruptione sui. sicut enim alij panni mundantur, & purgantur per aquam, sic ille pannus mundatur, & depuratur per ignem, ponitur enim in igne, & permittitur ibi stare

Aliquotæ partes, quæ sint. Hinc partes non aliquotæ cognoscuntur.

Paucitas perfectiorum colligitur ex paucitate numerorum perfectiorum.

Salamandra. li. 3. de hist. animal. c. 3.

Notandum de tela Salamandrae

Vide idem supra d. 13. q. 1. ar. 2.

Numeri Senarii perfecti. Sed vide de Scholasticis notis. pro his speculacionibus declaratione. d. 13 q. 2. ar. 1. in Dub. 3. laterali.

per aliquale modicum spatium, quo facto consumptis immunditijs eius per ignem extrahitur ab igne purus, & nitidus.

Elementa
cur duobus
diebus or-
nata

Reuertamur ergo ad propositū, & dicamus, quod cum in ornatu cœlum teneat vnum gradum, scilicet supremum: elementa teneant duos gradus: infimum, vt terra: & medium, vt aer, & aqua: cœlum non habuit nisi vnum diem ad ornandum, quia tenet solum vnum gradum, & supremum, & ideo habuit diem quartum: quando fuerunt luminaria facta. Aer autem, & aqua licet sint duo elementa: non habuerunt nisi vnum diem, quia non tenent nisi vnum gradum, vt medium: propter quod eadem die, vt quinta: fuerunt ornata illa duo elementa piscibus, & auibus. terra autem tãquàm infimum facit per se gradū: ideo habuit vnum diem, scilicet sextum. in quo fuit ornata iumentis, & alijs animalibus terræ. Possumus autem, si volumus, ex ipsa natura ornamenti assignare rationem, quia cœlum ad ornandum non habuit nisi vnum diem: elementa habuerunt duos: videlicet aer, & aqua vnum, & terra aliū. Nam in hoc videtur consistere ratio ornatus, & natura eius, vel quia mouetur cum illo, quod ornatur: vel, quia mouetur in illo. Primo modo ornatur cœlum, quia Stellæ, & Planetæ, quæ sunt ornamenta cœli, mouentur cum cœlo, & omnes habent vnum modum motus, quia non mouetur Stella, sed orbis, & Planetæ, vbi est maior talis diuersitas, non mouentur secundum se: sed, vel mouentur motu sphaerarum, siue orbium, vel motu deferentium, vel motu epiciclorum. & quia est vnus similis modus mouendi: in talibus non oportuit ad ornatum assignare cœlum nisi vnum diem. Elementis autem assignauimus duos, vnum aeri, & aquæ: & aliū terræ. Aquæ autem, & aeri assignauimus vnum solum diē ad ornatum, quod ex tribus potest colligi. vel quia ex vna materia sunt pisces, & aues. vel quia habent vnum modū mouendi: vel, quia habent vnum modū se multiplicandi. ex eadem, n. materia facti sunt pisces, & aues, quia ex aqua. Et si dicantur pisces facti directe ex aqua: aues autem ex aere aquoso, & vaporoso; propter vniuersitatem Scriptura non distinguit, sed pisces, & aues dicit factos ex aquis.

Pisces, &
Aues cur v-
no die pro-
ducti.

Piscium, &
Auium mo-
tus idem.

Rursus vno die debuerūt fieri pisces, & aues: non solum, quia ex eadem materia; sed etiā quia habent eundem modum motus. Nā sicut pisces natant in aquis, ita aues natant in aere, vt sicut pisces non per pedes, sed per pennulas, & per caudam se mouent in aqua: sic, & aues non per pedes: immo cum volant stringunt pedes: ne impediantur ab eis in volatu, sed per alas, & per pennas se mouent in aere. vt sicut aqua resistit pennulis, & caudæ piscis, & ex illa resistentia se mouet per aquam, sic aer resistit pennis, & alis auium, & ex illa resistentia se impellunt aues per aerem. expertum est enim, quod aliquando cadens aqua de alto peruenit ad locum, vbi sunt pisces, & absque eo, quod illa aqua adhæreat canali, vel alicui corpori: pisces se impellunt

A per illam aquam, & ascendunt superius, sicut, & aues ascendunt per aerem, & superius volāt. Tertio debuerunt pisces, & aues fieri vno, & eodem die: propter vnum, & eundem modum, quem habent multiplicandi seipsos. Nam & pisces, & aues ouant, & ouando se multiplicāt. Et si sunt aliqui, sed pauci pisces, non ouantes: vel si aliqua, & paucæ aues, non ouantes: talia attendenda sunt prout habent esse in pluribus: non in paucioribus, nam & in terris sunt aliqua ouantia, vt lacertæ, & serpentes. Tamen animalia terrestria, quæ generantur ex semine, vt plurimum generantur per partum, & vt plurimum talia animalia se multiplicant pariendo, vt pisces, & aues ouando. In ornatu ergo dabimus aeri, & aquæ vnum diem, vt quintum: & terræ aliū, vt sextum: & sic declarata sunt dubia prælibata.

Experimento
yllum est pi-
sces a. cede-
re, aqua ca-
denti ex ab-
so.

B RES P. AD ARG. Ad primum dicendū, quod ignis non patitur tale ornamentum, qualem damus alijs elementis. quia nulla animalia possunt diu sustinere ignem, vt supra tetigimus.

Ignis cur ra-
teat ornatu.

Ad secundum dicendum, quod sufficit ad hoc, quod aliqua animalia sint ornamentum alicuius elementi, quod illud elementum plus abundet in complexione eorum, quàm aliorum animalium. quod satis est credibile, q̄ in auibus, in quibus est aer quidam vaporosus, plus abundet in complexione eorum.

C Ad formam autem arguendi cum dicitur, quod aues quiescunt in terra; dici debet, quod ornamentum elementorum non accipitur secundum motum naturalem, secundum quem omnia mixta naturaliter tendunt deorsum, & naturaliter quiescunt deorsum: propter elementū graue, quod dominatur in eis: sed secundū motum animale, prout animalia per apprehensionem, & appetitum tendunt ad omnem differentiam positionis, qui motus semper contrariatur corpori animalis, cuius motus naturalis est tendere deorsum. & quia in tali motu semper accidit lassitudo propter contrarietatem, quam habet ad naturam corporis mobilis; oportet, quod quies in motu animali sit eadem cum quiete in motu naturali. inde est, quod aues quiescunt in terra, quia secundum motum naturalem propter dominium elementū grauis mouentur ad terram.

Aues cur
quiescant in
terra.

D Ad tertium dicendum, quod reptilia ponuntur ornamenta terræ, & aquæ, aliter tamen, & aliter. quia quantum ad ornamentum terræ: ponuntur reptilia secundum partem, cum dicit: Producat terra animam viuentem in genere suo: iumenta, & reptilia, & bestias. Sed in aquis reptilia ponuntur ornamentum secundū totum, cum ait: Producant aquæ reptile animæ viuētis, & volatile. Non ergo fit ibi mentio, nisi de reptili, quod est ornamentū aquæ: & de volatili, quod est ornamentum aeris, sicut ergo volatile est vniuersaliter ornamentum aeris; sic & reptile est quasi vniuersaliter ornamen-

Reptilia
quō perti-
neant ad or-
natum ter-
ræ, & aquæ.

tum aquæ, quia quasi omnes pisces reptant, & reptando se mouent, vt supra dicebatur: sed in terra non sic. quia iumenta, & bestię reptant, & in terris plura videntur esse nō reptilia, quā reptilia; licet multa sint ibi reptilia. Vel possumus dicere, quod & si reptilia ponuntur ornamenta terræ, & aquarum; Hoc est tamen aliter, & aliter. quia pisces reptant prout cum pennulis, & cauda se impellunt in aquis, & hoc modo se mouent per aquas: sed in terris animalia reptant diuersimodē, quia cum costis, & pectore se impellunt, vt Serpentes, iuxta illud, quod fuit dictum Serpenti Genes. Super pectus tuum gradieris. Aliqua verō reptant in terris, quia figentia os in terra, reliquum corpus suum trahunt, vt vermes. aliqua vero, quia propter breuitatem pedum, corpus suum ducunt per terram, iuxta illud August. 3. Genes. Per reptilia, vt arbitror, signa sunt quadrupedia, quæ in genere sunt reptilium. Cuiusmodi sunt lacertæ, & stelliones. Vocantur autem stelliones quædam lacertæ habentes puncta quasi alba, & nigra: ac si stellæ quædam essent in eis: sunt autem stelliones minores lacertis habentes debilem visum, vt semper post occasum Solis incipiant exire de suis foraminibus. Dato tamen, quod non esset alia differentia inter reptilia terræ, & aquarum: nisi, quia videmus aliqua reptilia terrestria reptare in terra, & aliqua reptilia aquatica natare in aqua. sufficit ex quo inueniuntur reptilia in terra, & in aqua, quod ponantur ornamentum terræ, & aquæ: tamen magna differentia est inter hæc, & illa, vt est per habita manifestum.

Ad quartum dicendum, quod non distinguunt ornamenta elementorum secundum se, sed per comparisonem ad elementa, vel non distinguuntur ornamenta elementorum: nisi prout sunt apta nata moueri in alijs, & alijs elementis: & hoc secundum motum animale, non secundum motum naturalem. propter quod ornamenta elementorum non accipiuntur secundum, quod aliqua sunt magis, vel minus nobilia, sed secundum, quod habent alia, & alia organa, vt organa animalium terrestrium sunt ad ambulandum, vel ad quocunque modo se mouendum per terram. organa animalium, quæ sunt ornamentum aquæ, & aeris, sunt ad natandum, & ad se mouendum per aerem: secundum quem modum non oportet, quod nobiliora animalia sint ornamentum nobilioris elementi: sed quod sint ornamentum illius elementi, secundum quod habent organa ad se mouendum per ipsum.

Ad quintum dicendum verum esse, quod ait Philosophus, aliqua esse animalia, quæ in aquis, & in terris conuersantur, sed nunquam inueniuntur aliqua animalia conuersantia in vtroque prædictorum elementorum: quando magis conuersantur in vno, quā in alio. & ideo il-

lius, vbi magis conuersantur, possunt dici ornamenta.

Q V Æ S T I O II.

De his, quæ ad diem septimum pertinent.

B E I N D E quæritur de his, quæ pertinent ad diem septimum. Tria autem dicuntur de die septimo. Primum est, quod compluit Deus die septimo opus suum. Secundum est, quod requieuit die septimo ab omni opere, quod patrat. Tertium est, quod benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quæ omnia patent Genes. De tribus ergo quæretur. Primo de completionē operum diuinorum. Secundo de quiete diei. Tertio de sanctificatione, & benedictione diei septimi.

A R T I C. I.

An operum diuinorum completio sexta, & septima die facta fuerit.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. in Hexam. 2. par. cap. 41. D. Th. 1. p. q. 73. ar. 1. Et 2. sent. d. 15. q. 3. ar. 1.

N D primum sic proceditur: Videtur, quod completio operum diuinorum non fuerit facta die septimo, sed die sexto, quia Genes. dicitur de die septimo, quod vidit Deus cuncta, quæ fecerat: ergo die sexta fecerat cuncta, & per consequens perfecerat vniuersa.

Præterea in eodem capitulo dicitur de his, quæ fecerat Deus die sexta, quod erant valde bona. sed valde bona non dicuntur, nisi omnia simul. quia secundum Augustinum in Enchiridion, & habetur in littera: Vnumquodque in se bonum est: omnia autem simul valde bona, quia ex omnibus constat vniuersitas, & mirabilis pulchritudo. Si ergo sexto die opera diuina fuerunt valde bona, sexto die fuerunt vniuersa completa.

Præterea tunc completur opus, quando non ulterius sit aliquid in opere. sed post sextū diem nihil

Pisces quō reptant.

Gen. 3.

Reptandi modi varij.

Tomo 3.

Stelliones

Gen. 1.

nihil Deus ulterius fecit in operibus suis: ergo sexto die fuerunt omnia diuina opera completa.

Præterea videtur, quod nec etiam sexto, vel septimo die fuerint omnia diuina opera completa, quia non est completum opus, quamdiu artifex operatur. sed Deus à principio mundi usque nunc semper operatus est, & operatur, iuxta illud Io. Pater meus, &c.

1022. 3.

I N C O N T R A R I U M est littera Genes. Quia compleuit Deus die septimo, &c.

Septenarius
numerus
Spiritus san-
cti tribuitur.

Præterea in opere cuiuslibet diei operatus est Spiritus sanctus, sed Spiritui sancto appropriatur numerus septenarius: ergo in die septimo debet poni completio operum diuinorum,

RESOLVTIO.

Operum creationis completio quinque modis dicitur, die sexta, & septima fuisse facta iuxta duplicem Scripturæ sacræ translationem. Vna enim diei sexto; altera verò septimo huiusmodi completionem adscribit.

Operis crea-
tionis quo
6. & 7. die
completa.

R E S P O N D E O dicendum, quod difficultas huius quæstionis oritur ex eo, quod nostra translatio habet, quod compleuit Deus in die septimo opus suum. Alia translatio habet, ut dicit Magister in littera, quod consummauit Deus die sexto opera sua, & quia bonum est utrunque saluare: postquam utraque littera toleratur. Ideo videndum est quomodo completio operum diuinorum potest attribui diei sexto, & quomodo diei septimo, Possumus autem saluare quinque modis utranque translationem.

Primo modo, ut completio diuinorum operum quantum ad sextum diem referatur ad vespere. Quantum ad septimum referatur ad mane.

Secundo prout consummatio diuinorum operum secundum diem sextum referatur ad perfectionis existentiam. Secundum diem septimum ad perfectionis euidenciam.

Tertio cum esse sit perfectio rerum: ideo secundum diem sextum refertur ad esse: prout à Deo rebus datur. Quantum ad diem septimum referatur ad esse. prout à Deo in rebus continuatur.

Quarto possumus sic saluare. prout quantum ad diem sextum sumitur perfectio secundum actum primum: Quantum ad septimum, secundum actum secundum.

Quinto prout in omnibus rebus reperitur substantia, virtus, & operatio, iuxta illud Dion. in de Ecclesiastica Hierarchia: Existere oportet primum, & postea operari non est sine virtute: propter quod oportet, qd res primo existat per suam substantiam. Secundo, quod habeat virtu-

A tem. Tertio, quod operetur, quia secundum Cōmentatorem nulla actio egreditur immediate ab ipsa substantia, vel ab ipsa forma substantiali, sed semper egreditur mediante virtute. propter quod ait, quod nulla est virtus actiua in igne, nisi calor. Calefacere ergo, quod est operatio ignis nō egreditur immediate à forma substantiali ignis, sed egreditur ab ea mediante calore, vel mediante virtute calefactiua. Triplex ergo erit perfectio rerum, vel secundum substantiam, & hoc pertinet ad primos tres dies, vel secundum virtutem, & hoc pertinet ad numerum senarium, vel ad alios tres dies, vel ad sextum diem: in quo completa sunt opera omnia. Accipietur etiam perfectio secundum operationem, & hoc pertinebit ad diem septimum: ut sexto, & septimo die dicatur esse facta perfectio operum diuinorum.

B Propter primum sciendum, quod prima dies, ut communiter dicitur: non habuit mane supple de se, sed vespere habuit de se, mane verò habuit sequentis diei, & quod dictum est de prima die, veritatem habet secundum litteram Genes. & de sexta die, quia & de sexta die dicitur in Genes, quod factum est vespere, & mane dies sextus. Quilibet ergo dies operum diuinorum fuit vnus dies completus quantum ad spatium temporis. quia quilibet huiusmodi dies fuit spatium 24. horarum, sed quantum ad partes eius illæ 24. horæ non fuerunt partes eiusdem diei, sed vespere se tenuit cum prima die, & mane fuit pars diei alterius. Ita, quod vespere diei primæ, & mane diei secundæ fecerunt vnum diem completum. sic vespere diei sextæ, & mane diei septimæ fecerunt diem septimum completum. Quantum ergo ad naturalem ordinem, ut dixit Magister in distinctione 13. ordo naturalis distinctionis dierum est, ut computetur dies à mane usque ad mane exclusiue, ut quilibet dies habeat proprium mane, & propriam vespere usque ad aliud mane, quod cum sua vespere faciat sequentem diem, quantum ad quantitatem temporis causatum esse vespere, & mane: & e conuerso. Differentia tamen est inter computationem istam, & illam, quia si computemus diem secundum mane, & vespere, sic accipiemus diem computando diem secundum ordinem naturalem: prout mane, & vespere pertinent ad eundem diem: sequendo modum computationis dierum naturalem, secundum traditionem Magistri. sed computando vnum diem: prout habet vespere, & mane, sic vespere erit diei præcedentis, & mane erit diei sequentis, & sic vespere, & mane erit vna dies completè confecta secundum ordinem naturalem ex partibus diuersorum dierum, secundum quem modum diem sextum fecerunt vespere diei sextæ, & mane diei septimæ: propter quod bene dictum est, quod completio diuinorum operum potest attribui diei sextæ, quantum ad vespere: & diei septimæ quantum ad mane. quia vespere diei sextæ, & mane diei septimæ computat littera Gen. vnum totum completum diem sextum,

Diei cons-
deratio, sū-
pra d. 13. q.
3. 2. 2.

Nota hic de
die, & vide
etiam in 11.
dist. huius 2.
d. q. 3. 2. 2.

sexum, secundum quem modum dies sextus tantum accepit de spatio temporis diei septimæ, quantum de spatio temporis deficiebat sibi ad faciendum unum totum completum diem. Quibus visis, patet, quomodo vera est translatio illa, quod die sexto, & quomodo est vera translatio alia, quod die septimo consummavit, vel cōpleuit Deus opus suum.

Perfectionis
existentia.

Secundo modo potest hoc ostendi, ut perfectio diuinorum operum referatur ad perfectionis existentiam quantum ad diem sextum: sed ad diem septimum, quantum ad perfectionis euidenciam. Huic autem modo possumus adaptare illud verbum Philosophi, quod unumquodque perfectum est, cum sibi potest simile generare, cum ergo generans sit causa generati, non potest esse, quod ex effectu causetur perfectio causæ: cum quæ sunt causatorum, abundanter præfinit causis, ut vult Dion. 2. de diu. no. ergo generare non facit ad existentiam perfectionis, sed ad euidenciam eius. ut cum aliquid generat sibi simile, ex effectu generationis apparet euidenter perfectio generantis. In sex ergo diebus fuerunt omnia perfecta secundum existentiam, quæ sic perfecta in septima die incæperunt dare operam generationi, & incæperunt esse perfecta quantum ad perfectionis euidenciam, ista autem est perfectio cælorum: quia cæli faciunt ad generationem rerum, & elementorum: quia cum ex omnibus elementis componatur mixtum secundum debitam proportionem elementorum resultat perfecta mixtorum complexio. Differt autem iste modus saluandi vtranque translationem a primo. quia primus modus referebat perfectiones ad unum, & eundem diem, secundum diuersas partes eius. Sed iste modus refert vtranque perfectionem ad alium, & alium diem. quia Deus compleuit, vel perfecit omnia in die sexto: quantum ad perfectionis existentiam, quia in die sexto omnia extiterunt perfecta, sed perfecit Deus opera sua die septimo, quantum ad perfectionis euidenciam, quia die septimo incæperunt animalia dare operam generationi: quod faciendo non solum existerant perfecta, sed etiam euidenter apparebant perfecta.

Perfectionis
acceptio, &
cōtinuatio.

Natura semper
desiderat
quod melius
est.

Distātiare-
rum à Deo
duplex.

Tertio possumus saluare illam diuersitatem accipiendi perfectionem secundum esse: quod factum fuit sexto die. Et quantum ad continuationem essendi, quod fuit factum die. 7. Ad hunc autem modum potest adaptari illud verbum Philosophi in 2. de generatione, quod natura semper desiderat quod melius est, & quia melius est esse, quàm non esse: semper natura desiderat esse. Cum ergo propter longe distare a primo principio non possint res perpetuari in suo esse secundum seipsas: reliquo modo compleuit Deus perpetuitatem essendi, continuam faciens generationem, appellat autem Philosophus longe distare a primo principio non secundum situm: sed secundum assecutionem proprietatum esse diuini. vbi est enim Deus præiens & in vnaquaque

A rest est Deus, p essentiā suam seruans illam rem in esse secundum modum naturæ illius rei: cum dicatur aliqua esse propinquiora Deo, ut illa quæ plus assequuntur de proprietatibus diuinæ essentie, vel diuinæ substantiæ. nam substantia diuina hæc esse semper, & hæc esse intellectuū, angelica ergo natura quantum ad esse, & quantum ad intelligere participat conditionem diuinæ substantiæ. Et propter hoc Augu. in lib. confess. dicit naturam angelicam esse prope Deum. Aliqua vero participant conditiones diuini esse quantum ad esse, et quantum ad semper esse, sed non quantum ad intelligere, ut corpora cælestia sū se sumpta, & ista inferiora magis distāt a Deo, quā Angeli. Nā si corpora cælestia intelligunt: hoc non est quod ipsa secundum se intelligant: sed quia motores eorum appropriati, qui dicuntur eorum animæ, intelligunt. ista autem inferiora: quia sunt generabilia & corruptibilia; participant conditiones diuini esse, quantum ad esse, non quantum ad semper esse, & ista adhuc magis distāt a Deo. propter istud ergo distare a Deo, & quia ista inferiora non possunt se perpetuare in seipsis, reliquo modo compleuit Deus continuationem continuam faciens generationem: secundum quam animalia se continuāt, & perpetuant in suo simili. Propter quod benedictum est, qd est duplex perfectio rerum: vna quantum ad esse, prout in seipsis habent perfectum esse, & hoc fuit in die sexto, quia tunc omnia habuerunt perfectum esse: cum Dei perfecta sint opera. Et alia est perfectio quantum ad continuationem, & perpetuitatem essendi, & hoc fuit in die septimo; quando animalia incæperunt dare operam generationi, per quam continuantur, & perpetuantur in esse.

C Quarto modo possumus saluare dictam diuersitatem, ut vna perfectio referatur ad actum primum. alia ad secundum: secundum quem modum loquitur Philosophus in 2. de anima dicens, scientiam esse primum actum, & considerare secundum, per actum enim primum intelligimus formam, ut dat esse: per actum secundum intelligimus ipsam operationem egredientem a forma: sicut considerare est quedam operatio egrediens a scientia. secundum ergo actum primum semper sumus in actu: quia quandiu habemus scientiam: tam diu habemus esse scientificum, & quandiu habemus aliquam formam: tam diu habemus esse secundum illā formam, sed quantum ad actum secundum non semper sumus in actu. nam licet habens scientiam semper sit sciens: non tamen semper considerat secundum illam scientiam, & habens albedinem semper est albus, non tamen semper disgregat visum. differt tñ iste quartus modus ab alijs, quia generalior. Nam sexto die fuerunt res perfectæ sū partes cōponentes totū: qā nulla fuit pars vniuersi, quæ nō esset facta sexto die. Alia aut perfectio est secundum consecutionē finis: quia quilibet res p suā operationē est apta nata tendere in suum finem: ppter quod iste modus dicitur generalior: quā

Perfectio rerum duplex, vna quantum ad esse, alia quantum ad continuationem, & perpetuitate essendi.

Actus primus, & secundus, text. c. 3.

Auer 2 de anima c. 2.

Aegid. super ij. Sentent. KKK & si

& si cuilibet rei non competit generare, cuilibet tamen rei competit habere aliquam operationem, per quam tendit in suum finem: ut graue mouetur deorsum, ut tendat in centrum, tanquam in finem. Ista autem perfectio incepit competere rebus die septimo, quando eis constitutis in esse die sexto: die postea septimo inceperunt agere, & per actiones in finem tendere. septima ergo die, quando Deus voluit requiescere, inceperunt res laborare, & agere, & in perfectiones suas tendere.

Quinto modo possumus saluare diuersitatem præfatam magis particulariter, ut diuidamus septem dies in tres, & tres in vnum, & cuilibet parti demus suam perfectionem, ut primo ternario demus perfectionem rerum quantum ad substantiam. secundo ternario quantum ad virtutem: diei vero septimo dabimus perfectionem quantum ad operationem. quæ tria, ut supra tangebatur, substantia, virtus, & operatio in omnibus habent esse, ut in lib. Genes. tripliciter agitur de perfectione. nam ibi dicitur: Perfecti ergo sunt cæli, & terra. i. ista inferiora elementa: supple quantum ad substantiam: & omnis ornatus eorum, supple est perfectus quantum ad virtutem, & postea sequitur: Compleuit Deus .i. perfecit Deus opus suum, supple quantum ad operationem. quia tunc opera Dei inceperunt habere operationes suas: Perfectio ergo secundum substantiam incepit ab esse rerum, & terminata est in distinctionem ipsarum. ideo in illis tribus diebus dicuntur esse facta opera distinctionis. Perfectio autem secundum virtutem, secundum quam dicuntur res ornata: incepit à distincto esse, & terminata est in distinctum posse. Perfectio autem secundum operationem, quæ competit diei septimo: incepit à distincto posse rerum, & terminata est in distinctum agere ipsarum. Et ideo dies septimus non hæt vesperam, quia distinctum agere rerum nunquam terminabitur, sed semper res habebunt distinctas actiones, sicut habent distinctas formas, quamdiu durabit mundus. Signat autem ista distinctio operationum, vel ista perfectio secundum operationes requiem illam beatorum, quæ sequitur opera nostra, quando dicitur: A modo enim iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos. quæ requies nunquam habebit vesperam, quia nunquam finietur. Diximus autem, quod perfectio secundum substantiam facta est ante omnem diem. postea facta est distinctio rerum. Nam à principio, ante omnem diem, res habuerunt formas substantiales dantes sibi esse. sed cū haberent quandam confusionem in seipsis, ut supra fuit diffusius declaratum, postea per partes acceperunt distinctum esse in primo ternario dierum. Dabant enim tunc formæ substantiales cui libet rei, quod esset ens: sed non dabat ei perfectiō, quod esset vna, quia non dabat ei perfectiō, quod esset distincta ab alijs: propter quod bene dictum est, quod illa perfectio incepit ab esse,

A & terminata est in distinctum esse. Perfectio autem secundum virtutem incepit à distincto esse: & terminata est in distinctum posse, quod fuit factum secundo ternario dierum, quando ornati sunt cæli, & elementa. per quem datum est eis posse, & virtus ad agendum. Nam cum cæli influant in hæc inferiora, & influentia sit a luminoso: quando fuerunt facta luminaria cæli, quod fuit quarta die, fuit datum cælo posse, & virtus, ut influeret in hæc inferiora. Quinta autem die quando aqua produxit pisces, & aues, fuit data aquæ virtus, & fuit ei datum posse, ut per rationes seminales inde fierent pisces, & aues, aqua enim ibi stat pro elemento aquæ, quod abundat in complexione piscium, & stat pro isto aere humectato, & aquoso, qui abundat in complexione auium. Sexta vero die quando fuit ornata terra, iumentis bestiis, & reptilibus: fuit terræ data virtus, & fuit ei datum posse, ut per rationes seminales ista ex ipsa fierent. Propter quod bene dictum erat, quod perfectio secundi ternarii, qui completus fuit in septimo die, incepit à distincto esse, & terminata est in distinctum posse. Propter quod Perfectio sextæ diei fuit secundum virtutem, seu secundum posse. quia in illo die omnibus rebus fuit collata perfecta virtus, & perfectum posse distinctè secundum suum genus, & suam speciē. perfectio vero diei septimæ, quæ fuit secundum operationem, vel secundum agere, quia res existentes perfectæ inceperunt agere, & operari. cū operatio non sit nisi a potentia, & a virtute, bene dictum est, quod ista perfectio incepit à distincto posse, & terminata est ad distinctum agere, ut est per habita declaratum.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod perfectio rerum fuit facta die sexto, & die septimo: aliter tamen, & aliter, ut patet per habita.

Ad secundum dicendum, quod videre cuncta, quæ Deus fecerat, pertinet ad perfectionem totalitatis, quæ constat ex omnibus virtutibus. nam secundum formas partium vniuersum habet esse, & secundum virtutem collatam partibus vniuersum habet posse. Istæ autem perfectiones fuerunt completæ sexto die. sed est alia perfectio prout partes vniuersi habent agere, & agunt, & ista est perfectio septimæ diei, ut verificetur, utroque die Deum suum opus perfecisse.

D Ad tertium dicendum, quod sexto die fuerunt omnia completa, quantum ad rerum esse, & quantum ad earum posse, sed non quantum ad earum agere.

Ad quartum dicendum, quod Ioann. 5. dicitur, quod usque nunc operatur Pater, & Filius, quantum ad rerum propagationem, vel quantum ad earum in esse conseruationem, non autem quantum ad nouarum rerum productionem. quia in sexto die omnia fuerunt producta, ut nihil noui deinceps fieret, quod non esset factum in suo simili. Postea in septimo die inceperunt res vna cum virtute diuina agere, & inceperunt coadiuuare

Pater meus
operatur vñ
que volo.

Gen. 2.

Apo. 14.

Ioan. 5.

Ioan. 15.

inuare tali virtute seipsas, & propagare. Et quia sine Deo nihil potest creatura facere: & quia in omni opere creaturæ operatur Deus: ideo dictum est illud Ioannis: Pater meus usque nunc, &c. possent etiam ista opera Patris, & Filij, & totius Trinitatis referri non solum ad opera naturæ, sed ad opera gratiæ. dicente Domino Discipulis suis: Sine me nihil potestis facere. Et dicente eodem eisdem: Sicut palmites non possunt terræ fructum afferre a semetipsis, nisi manserint in vite, sic nec vos nisi in me manseritis, quæ possunt ad opera gratiæ congruè referri.

ARTIC. II.

An Deus die septimo quieuerit ab opere, quod patrarat.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. in Hexam. 2 p. Cap. 41. D. Tho. 1. p. q. 74. artic. 2. Et 2. sent. d. 15. q. 3. artic. 2. D. Bon. d. 15. arti. 2. q. 3. Ric. d. 15. q. 8. Alexand. de Ales. 2. p. q. 55. artic. 10. Voril. d. 15. q. 2.

SE C U N D O queritur de quiete Dei, de qua agitur Gen. 2. & requieuit Deus die 7. ab omni opere, quod patrarat.

Sed videtur hoc esse impossibile, quia quies opponitur motui: & ideo Natura dicitur esse. 2. Physicorum, principium motus, & quietis eius, in quo est. cum ergo opposita sint apta nata fieri circa idem; si Deus esset aptus natus quiescere, esset aptus natus moueri, quod est contra dictum Prophetæ dicentis: Ego Deus, & non mutor. & contra dictum Iacobi: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

Præterea res non quiescit nisi ad euitandum laborem, cum ergo ipsi motores orbium moueant cælos sine labore, & pœna, quia aliter non perpetuaretur motus cæli, multo ergo fortius Deus operatur sine labore, & pœna, non ergo propter cessationem ab opere possumus dicere Deum quiescere.

Præterea forte dices, quod Deus quiescit, quia facit nos quiescere, cum ergo Deus quieuisset die septimo, quia cessauit ab opere, si diceretur Deum quieuisse, quia fecit nos quiescere, diceretur, Deum illis sex diebus operatum fuisse. quia fecit nos operari, quod patet esse falsum, quia illis sex diebus non est operatus homo, sed solus Deus.

Præterea forte dices, quod requies Dei accipienda est transumptiuè, secundum quod competit ei operari, & cessare ab opere. sed nec hoc videtur posse

A stare, quia Deus operatur per voluntatem suam iuxta illud: Omnia quæcunque voluit fecit. Si ergo competeret ei quiescere hoc competeret ei secundum voluntatem: cum ergo voluntas non quiescat, nisi procedendo ab his, quæ sunt ad finem, & requiescendo in fine, quia non est quies quia non est in iis, quæ sunt ad finem sed in fine: Deus ergo volendo alia: velle se, & per voluntatem a creaturis tenderet in seipsum, sed cum secundum veritatem sit contrarium huiusmodi: quia volendo se, vult alia: sicut intelligendo se, intelligit alia: non erit dare in Deum huiusmodi quies.

IN C O N T R A R I V M est: quia omne agens perfectis suis operibus quiescit. sed omnia opera diuina fuerunt facta die. 7. ergo Deus die septimo quieuit. Præterea nos debemus cessare ab operibus nostris, & quiescere in Deo. multo ergo magis Deus, cum cessauit ab operibus suis, quieuit in seipso.

RESOLVTIO.

Deus die septimo cessasse dicitur. quoniam cessantis instar se habuit, cum amplius nouam speciem non crearet. Nec ei tamē quies motui, aut labori opposita tribuenda est. Sed quieuisse dicatur, quatenus in fine quieuit, & ab opere nouo faciendo vacauit. sicut enim inter faciendum; ita inter quiescendum summo quidem opere Deus à creatura differt. Cum Homo motibus corporis. Angelus vero motibus temporis agat, ipse rationibus æternis: non propter bonitatem acquirendam, nec propter se in bono conseruandum, sed propter suam nobis bonitatem communicandam.

RE S P O N D E O dicendum, quod in scriptis omnibus respondetur ad hoc, quod quies, proprie loquendo, opponitur motui, quia motus in operibus nostris, ut dicit Philosophus causat laborem: ideo quies opponitur non solum motui, sed labori. ex his autem duobus modis secundum quos homo loquitur de quiete, vel quia cessat moueri, vel quia cessat laborare, transumptur duo alij modi. vnus prout quies opponitur labori, & alius prout quies opponitur motui.

PR O U T vero quies opponitur labori: quia ex omnibus operibus aliquo modo causatur labor: ex illa quiete, quæ opponitur labori transmutatur quies, quæ opponitur operi: ut sicut cessare a quocunque labore dicitur quies: sic cessare a quocunque opere dicitur quies. & iste est tertius modus quietis transumptus a quiete, prout opponitur labori. Est & quartus modus quietis transumptus a quiete: prout opponitur motui, & iste motus potest transumi ad motum voluntatis, ut sicut graue mouetur per medium, & quiescit in centro, tanquam in fine: sic voluntas mouetur per ea, quæ sunt ad finem: sicut per quædam media, & per ea attingens finem quiescit in fine. Dicunt ergo scripta communia, quod pri-

Aegid. super ij. Sent. Kkk 2 mos

Voluntatis quies.

Quies opposita motui, & labori.

Quies metaphoricè dicta duplex.

Cessatio ab opere quies dicitur.

7. c. 9.

Malach. 3.

Iacobi. 1.

mos duos modos non possumus transferre ad quietem diuinam; videlicet, ut quia quies opponitur motui, & labori. quia Deus nullo modo mouetur, & nullo modo laborat. sed alios duos modos: prout Deus quiescit in fine, ut prout cessat ab opere, possumus transferre ad quietem diuinam, ut dicatur Deus quiescisse die septimo, quia cessauit ab omni opere nouo, quia de cetero non fecit nouam creaturam, ut dicatur Deus quiescisse etiam temporaliter in seipso, tanquam in fine. Distinguemus enim de quiete Dei in seipso, tanquam in fine, quia vel hic accipitur absolute, ut dicatur Deus in seipso quiescere, quia in seipso tanquam sufficientiam inueniens in se, quiescit tanquam in fine. & hoc modo Deus quiescit quiete æterna. Alio modo potest accipi huiusmodi quies per comparisonem ad creaturam, ut dicatur quiescere respectu creaturæ, quia complacet sibi in creatura, & complacendo sibi in creatura ordinat eam ad seipsum, tanquam ad finem. & hoc modo per respectum ad creaturam quiescit in se ipso tanquam in fine. Et istud potest esse temporale. quia sicut ex tempore incipit esse Dominus creaturæ: ita ex parte secundum istum modum loquendi, Deus complacuit sibi in creatura.

Sed sic dicendo videmur aliquo modo a veritate discedere, quia ex quo loquimur de quiete Dei transumptiuè, non solum quiescendo in fine, qui fuit quartus modus: & non solum cessando cessando ab opere, qui fuit tertius modus, sed etiam cessando a motu, & a labore, qui fuerunt primus, & secundus modus, possumus in Deo transumptiuè ponere quietem. quia ex quo ponimus in Deo per quandam transumptionem motum, iuxta illud Gen. 1. Spiritus Domini ferebatur super aquas, quod exponit Magister 12. distinctione dicens, quod super aquam ferebatur Spiritus Domini, sicut superfertur fabricandis rebus voluntas artificis, quia subiacebat bone voluntati Creatoris, quod Creator formidam, perficiendumque inchoauerat. Et etiam laborem possumus transumptiuè transferre ad Deum, ita, quod secundum transumptionem omnibus modis quietis possumus loqui de Deo, quia ex quo ipsum motum transferimus ad Deum, qui videtur omnino repugnare diuinæ substantiæ, & eius æternitati, non videtur inconueniens, & alia quæcunque ad Deum transferre.

Rursus modus soluendi prædictus non videtur omnino ire ad ea, quæ sunt per se in hac materia: Verum est enim, quod cessare ab opere fuit diuina quies, quia hoc dicit littera Gen. quod compleuit Deus die 7. opus suum, & requieuit ab vniuerso opere, quod patrarat, sed in hoc est modica declaratio quæstionis, & si volumus bene, & per se quæstionem declarare, Videndum est per quid agit Deus, propter quid agit Deus, & quomodo agit Deus, ut his visis possim⁹ videre, quomodo ab opere cessat Deus, quo declarato, apparebit, quomodo quiescit Deus.

A Tertio possumus contra dictum modum soluendi arguere. quia ponere in Deo complacentiam temporalem, quæ complacentia est in ipso Deo veraciter, quia veraciter complacet sibi in seipso, & vere delectatur in seipso, eo modo, quo possumus vere loqui de Deo secundum propositiones affirmatiuas, quia omnes tales propositiones secundum Diony. in de angelica Hierarchia sunt incompatte. Negatiue autem sunt vere, nullas autem propositiones affirmatiuas possumus de Deo dicere, nisi restringendo eas per negatiuas: quia illæ sunt incompatte, & istæ veræ. Vnde Diony. de diu. nomi. vult, quod Deus nec erat, nec fuit, nec erit, magis autem nec est. Omnia ista de Deo restringendo eas per negatiuas, sunt vera. Deus enim fuit, & erat, & erit, sed non quomodo fuerunt, & erant, & erunt alia. sic etiam Deus est, sed non est quomodo alia sunt, nec enim omnino potest esse Deo simile secundum quodcunque, quod contingit affirmari de Deo.

B Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod ea, quæ in Deo veraciter esse secundum rem ponimus, non sunt ponenda in deo nisi æternaliter, ut de creatura temporali gaudet Deus gaudio æterno. Vnde Aug. super illud Ioannis: Ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur, ait quod Deus ab æterno gaudebat de nobis, sed illud gaudium non erat in nobis, quia nec nos eramus, in quibus illud gaudium esse posset. Ea autem, quæ secundum rem sunt in creatura, secundum rationem possumus in Deo ponere in tempore, ut quia in tempore factus est Creator, vel ex tempore competit sibi, quod sit Creator. nam secundum vnum modum exponendi: in principio, id est in principio temporis, creauit Deus cælum, & terram. Natura ergo creata a Deo de nihilo vere, & realiter in creatura, & ab ista re, quæ est in creatura, vel ab ista nouitate, quæ est in creatura: ex tempore nulla nouitate facta in Deo, competit ei, quod ex tempore sit creator, & a vera, & reali seruitute, quæ est nouiter in creatura, dicitur Deus ex tempore Dominus creaturæ. vere est ergo Deus Dominus creaturæ, quia vere creatura est serua eius, sed ab æterno non fuit Dominus creaturæ, quia creatura non erat, quæ ei seruire posset.

C His ergo prætermis, dicamus, quod omne agens agit per aliqua, & agit propter aliquid, & agit modo aliquo: ut homo per aliqua, quia agit per manus, vel per pedes, vel per aliqua membra corporis, agit propter aliquid, quia agit propter aliquod bonum, quod ex sua actione sperat obtinere, vel acquirere: vel agit propter aliquod bonum, in quo vult se conseruare, & stabilire. Nam non solum mouetur infirmus, ut acquirat sanitatem, sed etiam mouetur sanus, ut se conseruet in sanitate. Tertio non solum considerandum est in homine per quid agit, & propter quid agit, sed etiam considerandus est modus, secundum quem agit, ut secundum quem modum agit homo.

Dicemus, quod agit per motum, agit enim mouendo manus, vel pedes, vel alia membra corporis.

Affirmationes, & negationes quod Deo conueniant.

Deus quod ex tempore Creator, & Dominus.

Actio hominis tribus modis consideratur.

Motus in Deo quomodo.
Gen. 1.

ris, Agit enim per pedes propter sanitatem, quam vult acquirere, & hoc facit mouendo pedes: vel agit per manus propter bonum pecuniæ, quam intendit habere ex arte sua, & hoc facit manus mouendo: Videndum est ergo de Deo, per quid agit, propter quid agit & per quem modum agit.

Deus 2. qd.
agit.

Tomo 1.
cap. 10.

Ad primam autem quæstionem, per quid agit Deus. Respondet Aug. 1. super Gen. dans differētiā inter agere Dei, & Angeli, & hominis, dicit q̄ homo operatur motibus corporis: Angelus motibus temporum: Deus rationibus æternis incommutabilibus, & stabilibus. Per quid ergo agit Deus? per rationes æternas, quibus plenus est Filius, qui est ars Dei Patris omnipotentis, iuxta illud Aug. de Trinit. 6. loquētis de Filio, q̄ est ars quædam omnipotentis, atque sapientis Dei plena omnium rationum viuientium, & incommutabiliū: a rationibus ergo illis æternis, sicut Deus disposuit ab æterno, fiunt omnes istæ creaturæ in tempore, eo modo quo disposuit ab æterno, ut si cut fecit cælum, & terram in tempore, ita & isto modo ab æterno, & in rationibus æternis disposuit, ut sic in tempore faceret creaturam, sicut ergo cessat fieri opus diuinum, sic cessat Deus ab opere, agit enim Deus temporalia, sed non per rationes temporales, agit enim Deus ex tempore, sed nihil disponit, nec ordinat dispositione vel ordinatione temporali, illa enim sapientia, per quā fecit res in tempore, fuit in Deo ab æterno illius enim sapientiæ sunt opes superbę, aurum vero, & argentum sunt opes valde humiles, quia vilissimi habent eas, scientia, & virtutes sunt opes superbę, quia dedignantur esse cum quolibet, & potissime cum his, qui sunt vilitate depressi, istam sapientiam, per quam Deus agit omnia, posedit Deus ab æterno: & in initio viarum suarum antequam quicquā faceret. In principio enim, & ab æterno ordinata est ista sapientia, q̄a Deus ab æterno ordinauit per sapientiam suam quicquid erat facturum in tempore, ut non vnum iota, aut vnus apex fiat a Deo in tempore, quod non fuerit ab æterno præordinatum in ipso, quādo ergo sic factum est in tempore, vel quando factum est in opere, prout Deus ordinauit ab æterno, & in creatione mundi, quando fuerunt factæ omnes illę nouitates, quas Deus ordinauerat ab æterno, tunc fuit completum opus, & cessauit Deus ab opere, ut deinceps nihil noui faceret, qđ faciendo requieuit ab vniuerso opere, quod patratat. Sic ergo cōsiderando per quid agit Deus, quia agit per rationes æternas, declaramus quomodo Deus cessauit ab opere, & quomodo requieuit, sic etiam considerando propter quid agit Deus, poterimus declarare hoc idem.

Dei quies
ex fine, q̄
quæ agit.

Tomo 1.
cap. 3.

Psalm. 13.

Sciendum ergo quod Deus non agit propter bonitatem aliquam acquirendam, quia, ut dicit Augustinus 8. de Trinita. Deus non est aliud, quā ipsum bonum, & per hoc est summum bonum, & omnis boni bonum, non ergo potest habere de bonitate amplius, quā habet, propter quod nihil facit propter bonitatem acquirendam. quilibet enim dēi dicere cū Psalmista: De⁹ meus es tu:

A quoniam bonorum meorum non eges.

Rursus non agit Deus, ut se possit in bonitate conseruare, quia, ut dicit Augustinus in loco præallegato, bonum diuinum non potest minui, nec augeri. Si ergo quæras propter quid agit Deus. Dicemus quod propter bonum, quia competit omni agenti, sed non agit propter bonum, quod velit acquirere, nec in quo se velit conseruare, sed agit propter bonitatem suam, quam vult nobis communicare. & quia ab æterno ordinauit quomodo bonitatem illam volebat communicare creaturis, & ab æterno disposuit, quomodo volebat in tempore facere nouas species rerum, quibus secundum capacitatem earum volebat communicare de bonitate sua, quando factæ sunt omnes illę nouæ species, ut de cetero nulla noua fieret species, sed per propagationem continuarentur species iam productæ: Deus cessauit ab opere quantum ad nouitatem: quia nihil vltius noui fecit, sed requieuit ab omni opere, quod patratat.

B

Tertio possumus hoc idem ostendere, considerando, quomodo agit Deus, sed si vellemus hoc modo satisfacere quæsito, esset iste modus idem cum primo. Quia si quæris, quomodo agit Deus: Dicemus, quod agit dicendo: Iuxta illud: Ipse dixit, & facta sunt, vel dicemus, quod agit verbum gignendo: quia cum dicitur in Gen. Dixit Deus: Fiat &c. exponit Augustin⁹: Dixit, id est verbum genuit: in quo erat, ut fieret, propter quod 1. 1. Confess. ait: Deus vno verbo æterno, sibi autem cōæterno, &c. sed idem est agere verbo, & agere rationibus æternis, quibus est plenum verbum, qui fuit primus modus ostendendi quomodo Deus cessat ad opere. Loquimur ergo de modo agendi aliter, videlicet quem modum se habendi dicimus habere Deum ex operibus suis. Aliquando enim talia opera fecit Deus: quod licet non sit iratus, habet se ad modum irati: & licet non peniteat, habet se ad modum penitentis: & licet non doleat, habet se ad modum dolentis, iuxta illud Gen. 6. Penitet me fecisse hominem in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominem, &c. Omnia ergo ista referenda sunt ad Deum secundum effectum, non secundum affectum. Deus enim non afficiebatur dolore, nec penitentia: quia secundum Augustinum penitens, hoc est, pœnam tenens. Sed secundum effectum dicta sunt talia, quia delendo omnes homines per Diluuiū, talia fecit, ac si penituisset eum fecisse hominem, & ac si doluisset fecisse hominem, non ergo absolute penituit Deus, vel doluit, sed se habuit ad modum penitentis, & dolentis. Et propter istum modum se habendi dicit Scriptura de Deo, quod penituit, & doluit. Sic & in proposito Deus nō mouetur: Deus non laborat, sed quando facit aliqua, quę faciūt, q̄ mouētur, vel laborāt, tūc eo modo, quo dicitur penitere & dolere, potest dici moueri, & laborare. Et quia cessare ab opere, & nō operari consueuerunt facere qui operantur per motum, vel qui

Dei quies
ex modo a-
gendi.

Tomo 1.

Deus quē
iratus, dolēs
pœnitēs, &
quiescens.

Penitet me
fecisse homi-
nem, intelli-
gitur quan-
tum ad esse
dum. Gē. 6.

D

Aegid. super ij. Sent. K k k 3 labo-

laborant operando. In Deo ergo licet non cadat labor & motus, cessando tamen ab opere habuit se ad modum operantis cum labore, & motu, quo facto dictus est quiescere, quia quies opponitur motui, & labori.

RESP. AD ARG. Ad primum, & secundum dicendum, quod licet non moueatur, nec laboret, tamen quia videmus cessare ab opere ea, quæ mouentur & laborant: ideo, ut dicebatur, habet se ad modum eius, quod mouetur & laborat. Vel possumus dicere, quod etiam in soluen- do tangebatur, quod Deus non quiescit, prout quies opponitur motui, & labori, sed prout quies, vel quiescere est idem, quod cessare ab opere.

Ad tertium dicendum, quod cum ipsum cessare ab opere, modo, quo patuit, possit dici quies; possumus sufficienter saluare, quod ipse Deus secundum se quieuit, quia secundum se ab opere cessauit. Nam sicut ab æterno ordinauit, ut in tẽ- pore noua opera conderet, & eis conditis ab opere cessaret, & cessando quiesceret, sic secundum illum ordinem in tempore factum est.

Ad quartum dicendum, quod Deus volendo se, vult alia, & quia suam bonitatem diligit in se, suam bonitatem diligit in alijs, & vult eam communicare alijs, & ideo iste modus est quasi circularis. ut quia Deus diligit se, diligit alia, & diligendo alia ordinat ea ad se, res ergo exeunt a Deo tanquam a principio, & tendunt in Deum sicut in finem; opera vero Dei exeunt a Deo tanquam a principio, & redeunt ad ipsum tanquam ad finem. Et quia in huiusmodi fine est quies; Deus in se tanquam in fine dicitur operando quiescere.

ARTIC. I.

An rectè Deus diem septimum Benedixisse, ac Sanctificasse dicatur.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. in Hexam. 2. p. cap. 41. D. Thom. 1. p. q. 73. arti. 3. Et 2. sent. d. 15. q. 3. artic. 3. Ric. d. 15. q. 9. Guill. Aluistracta. 9. q. 3. De op. 7. diei. in 2. senten.

ERTIO quæritur de Benedictione, & Sanctificatione diei septimæ.

Et videtur, quod non debuit Benedicere, & Sanctificare diem septimum, in quo quieuit, sed

magis diem sextum, in quo operatus est, & sua opera consummauit. quia operatio est nobilior otio, propter quod Philosophus x. Ethico. felicitatem non posuit in otio, sed in opere.

operatio nobilior otio,

10. Eth. 7.

Præterea Sanctificatio, & Benedictio videtur bonitati congruere, sed secundum Boetium bonum est sui ipsius diffusiuum; ergo magis diffusioni, & productioni rerum, secundum quam diuina bonitas se diffundit, competit Sanctificatio, & Benedictio, quam quieti.

Præterea propter hoc videtur esse inducta Sanctificatio, & Benedictio, ut populus Fidelis hoc cogitans rememoretur, quomodo Deus produxit mundum, & est omnipotens: Sed inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, & per opera diuina intellecta conspiciuntur, ut dicitur ad Romanos, ergo Sanctificatio, & Benedictio, quæ faciunt nos habere in memoriam Dei omnipotentiam, magis debent attribui diuinis operibus, quam quieti.

Sanctificatio, & Benedictio cur 7. die inducta.

Rom. 1.

Præterea, quod aliquis sanctificet, & benedicat aliquam diem propter suam quietem, vel quæ cesset ab opere, hoc est, vel quia operando diminuta sunt eius bona, sicut gaudet auarus, cum cessat ab actu liberalitatis: vel quia hoc faciendo eueniunt sibi aliqua mala, sicut fatigatus gaudet, cum cessat ab opere, quia quiescit a labore, sed talia Deo non possunt competere: ergo &c.

Præterea duplex est opus diuinum, vnum secundum, quod natura instituit, & aliud secundum, quod in natura operatur, adiuuando naturam, ut seipsam valeat propagare, & seipsam propagando conseruare. Primum opus fuit in operibus sex dierum, quando naturam instituit, & eam distinxit, & ornauit. Secundum opus fuit in die 7. quando naturam propagauit, & res in producendo sibi similia adiuuauit. sed diuinam omnipotentiam magis indicat primum opus, quam secundum: ergo &c.

IN CONTRARIUM est: quia sanctificatio, & beatitudo ad bonitatem pertinent, sed bonitas potissimè sumitur ex fine. quia secundum Commem. in 2. Metaph. finis, & bonum idem sunt, & qui tollit finem tollit omne bonum, Et Philosophus in Physicis deridet Poetam dicentem, quod mors est finis omnium, nam, ut ait, finis non solum dicit, quid vltimum, sed etiam quid optimum. quare si esse quid bonum, & quid optimum competit fini: dies septimus, in quo Deus cessauit ab opere, & quieuit in seipso, tanquam in fine debuit ab ipso sanctificari, & benedicari.

Auer. c. 5. 8.

2. Physica. T. c. 23.

Præterea vita contemplatiua, secundum quam cessatur ab opere, & intenditur diuinæ contemplationi, est potior, quam actiua, secundum quam laboramus, & operamur. Propter quod Dominus pro Maria respondet Marthæ, quod optimam partem elegerat: ergo &c.

Luc. 10.

RESQ

E S O L V T I O.

Dies primus Dominicus fuit, duabus rationibus sic dictus. Benedixit autem Deus diei septimo, cuius benedictio honorum multiplicatio fuit.

R E S P O N D E O dicendum: quod primo videndum, est quis fuerit dies primus in operibus sex dierum, ut possimus videre quis fuerit dies septimus, in quo dñs requieuit. Secundò videndū est, quò ille dies septimus habuit mane, & non habuit vesp̄am. ex his enim duobus diebus habebimus aliqua iuuamenta ad tertium, de quo est quæstio principalis, quomodo Deus benedixit & sanctificauit diem septimum.

Dies primus
creationis.

Dist. 12. q. 2.
art. 5.

Propter primum sciendum, quod primus dies mundi fuit dies Dominicus. Qui primus dies dupliciter potest accipi, vel ut continet vnam reuolutionem completam, & non amplius: & tunc lux fuit facta illa prima die. mundus autem fuit factus ante huiusmodi primam diem, & per consequens fuit factus ante omnem diem. sed, ut supra dicebatur, cum cuilibet diei demus aliquid vltra vnam reuolutionem: quia damus ei illud, quod contrauadit octaua sphaera, vel illud, quod contrauadit Sol: satis congruè possumus illam modicam morulam, quæ fuit inter creationem mundi, & factionem lucis, dare primæ diei, ut dicatur prima die factus mundus. Sic enim incœpit suum librum, qui fecit auroram. Primo facta die cœli, terræque leguntur. fuit autem aliud opus solenne factum die Dominico, quod illo die resurrexit dominus. ideo sic incipit hymnarium: Primo dierum omnium: quo mundus extat conditus, vel quo resurgens conditor &c. posset autem ille dies Dominicus vocari dies Solis: quia lux illa, quæ fuit facta illa die, fuit lux, de qua factus est Sol. verum quia lōge est nobilior denominatio a domino nostro Iesu Christo: qui fabricatus est auroram, & Solē: quàm a Sole: congruum est, ut ille dies, in quo resurrexit dominus: non vocetur dies solis: sed dies Dominicus. Duo ergo dies in hebdomada vocātur ab operibus diuinis, videlicet primus dies, qui dicitur Dominicus: vel quia in illo die dominus mundum condidit, vel quia in illo die dominus resurrexit. Septimus autem dies denominatus est ab operibus Domini, & dicitur Sabbathum, siue quies. quia in illo die Dominus Deus quieuit ab vniuerso opere quod patrarat. vel quia illo die Christus requieuit in sepulchro. nullo autem alio die completè requieuit Corpus Domini in Sepulchro, nisi die Sabbathi. nā per magnam partem diei Veneris pependit in cruce, & summo mane, die Dominico resurrexit. sed per totā diē Sabbathi in Sepulchro requieuit. omnes autem alios dies denominamus a planetis, ut diem Lunæ a Luna: Martis a Marte, & sic de alijs.

Dominicus
dies cur di-
catur.

Sabbathum
cur sic dica-
tur.

Ordo dierū

Quod si volumus scire: quare est iste ordo dierum consentiendo Astronomis: quod secundum circulum planetarum sit denominatio in

A die secundum horas diei: si incipias a die Dominico, qui est dies Solis. Prima hora dominabitur Sol: & octaua hora Sol: & vigesima hora Sol: & vigesima secunda hora Sol: vigesima tertia hora dominabitur venus, quæ immediate est sub Sole. 24. dominabitur Mercurius. 25. hora quæ est prima hora noctis sequentis diei dominabitur Luna. & ideo dies Lunæ est immediate post diem Dominicum. & si sic discurremus per omnes planetas inuenimus, quod ille planeta, a quo denominatur dies, dominatur prima hora illius diei: denominando diem Dominicum a Sole, & Sabbathū a Saturno. Verum quia visum est ecclesiæ, ut istud sit superstitiosum, nullam diem denominat ab aliquo planeta. nā primū diē nō denominat a Sole, sed a Domino, & vocat ipsum diem Dominicum. secundum diem non denominat à Luna: sed dicit ipsum secundam feriam: quia est secunda dies a die Dominico: quæ debet esse Christianis omnibus feriata, & sic de alijs dieb. diem etiā Sabbathi non denominat a Saturno: sed eum denominat a quiete, quam Deus habuit ab operibus conditis, vel quam habuit Dominus in sepulchro.

Ecclesia cur
nomina pla-
netarū dies
non nomi-
net.

B Viso de diebus, quæ fuerit prima, & quæ septima, & quomodo se habent dies alii: volumus de ipso mane aliqua enarrare, quò septima dies habuit mane & non habuit vesp̄am: Dicemus ergo sequendo Magistrum in littera. 13. distin. quod ordo naturalis distinctionis dierum est ut computentur dies a mane. dici enim poterit quod in computatione dierum dupliciter accipietur mane: vel secundum naturalem ordinem, vel secundum necessariam quandam recompensationem. nam prima dies incœpit a clara luce, & habuit vesp̄am, quæ est principium noctis: sed non habuit mane, idest auroram: ut Magister exponit: quæ est initium diei. in recompensationem ergo diei primæ, ut illa dies haberet completam reuolutionē: accepit mane sequentis diei: & hoc modo factum est vesp̄e, & mane dies primus, siue dies septimus. Illud ergo primum mane secundum ordinem naturalem fuit diei secundæ. sed secundum necessariam recompensationē fuit computatum cum prima die. quia aliter illa dies non habuisset completam reuolutionem, nec fuisset 24. horarum. Et quod dictum est de die prima respectu secundæ, veritatem habet de die 6. respectu 7. nam quando dictum est: Et factū est vesp̄e, & mane dies sextus. Illud manē secundū necessariā recōpensationē fuit diei sextæ, sed fm naturalem ordinem fuit die 7. & quia secundum naturalem ordinem illud mane pertinebat ad diem 7. secundum recompensationem ad diem 6. Etiam secundum ipsum ordinem dierum dicebatur supra, quod completio operum poterat congrue referri ad diem 6. & ad diem septimum. Cum ergo quæritur quomodo 7. dies habuit mane, & non habuit vesp̄am: potest vno modo responderi, quod scriptura diuina in Gen. facit mentionem de mane, quod secundum ordinē naturalē est diei 7. sed quia non facit mētio

Dies septi-
mus quomo-
do non ha-
buerit vesp̄-
ram.

C Aegid. super ij. Sent. Kkk 4 nem

Melchisedech non inuenit, Pater, nec matrem habuisse. Vnde de Alohôu de caluo li. de hære, titulo Melchisedech.

nem de vespera : dicimus illam diem non habere vesperam. sicut dicitur de Melchisedech, q non inuenitur ei neq; Pater, neq; Mater. non est hoc intelligendum, q non habuit Patrem, & Matrem sicut, & alij homines, sed quia scriptura diuina non facit mentionem de eis.

Possumus autem, & aliter respondere, q dies potest computari : vel secundum reuolutionem cæli, vel secundum inchoationes operis illi diei appropriati. & quia opus generationis, & propagationis appropriatur diei 7. cū ergo illud opus inchoatum fuerit in die 7. habuit principium, siue mane ille dies septimus : sed quia non finietur vsq; in finem mundi : ille dies non habuit vesperam. secundum hunc ergo modum totum tempus, quo durabit generatio, & corruptio, est vnus dies septimus : qui habuit mane. i. inchoationem, quando inchoatum fuit tempus propagationis : sed non habuit, nec adhuc habet vesperam, quia nondum fuit finitum tale opus, finietur autē qn erit completus numerus electorum, quod erit in fine mundi, & tunc suam vesperam obtinebit. Igitur secundum reuolutionem cæli vesperam habuit septimus dies, & multæ reuolutiones, & multæ vesperæ interpositæ sunt inter hanc diē, & illā. Sed accipiendo mane pro inchoatione operis generationis : & vesperam pro consummatione, patet quomodo dies septimus habuit mane, sed nō habuit, nec adhuc habet vesperam.

His itaque prælibatis, videre volumus, quomodo Deus benedixit diem 7. & sanctificauit illum, vt dicitur Gen. 2. de quo est quæstio principalis.

Benedictio Dei quid.

Sciendum ergo, q quādo Scriptura sacra exponit aliquid, & postea quasi statim verbum expostum replicat. Sic debemus exponere verbum replicatum, sicut exponebatur prius positū, & sic habet littera Gen. Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile, & postea subditur : Et vidit Deus, q esset bonum, & benedixit eis dicens : Crescite, & multiplicamini, sic etiam & in ornatu terræ, quando Deus fecit iumenta, reptilia, bestias, & hominem, benedixit illis, & ait : Crescite, & multiplicamini, & replete terram, Et licet specialiter videatur dictum esse de homine, potest tamen ad rotum ornatum terræ referri. Hoc etiam modo videtur esse intelligendum, quod dixit Sathan ad Deum de Job : Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra. benedictio ergo Dei est augmentatio bonorum nostrorum, quia hoc est Dei benedicere, quod eius benefacere. quia non nisi dicendo facit. benedictio ergo diei 7. ad augmentum, & ad multiplicationem animalium referri potest, quia vt tunc in die septimo incepserunt se multiplicare, vt ista fuerit benedictio diei septimæ : vt tunc animalia die septimo incepserunt secundum benedictionem illam agere, secundum quam Deus benedixit

eis dicens : Crescite, & multiplicamini, &c,

Dub. I. Lateralis.

An benedictio animalium ad diem septimum pertineat.

Conclusio est affirmatiua.

D. Th. 1. p. q. 73 arti. 3 Idem loco supra citato, & alij.

VLTIMIS forte circa hoc dubitaret aliquis, q non data fuit animalibus bñdictio : vt se multiplicarent. quod nō est nisi per generationem eorum, siue generentur ex semine, siue ex putrefactione. quare dies septimus fuit benedictus.

Ad quod potest multipliciter responderi, vt dicatur dies septimus benedictus per signum. sicut dicitur vrina sana, quia significat sanitatem, non q in ea sit propriè sanitas, sicut in subiecto, sed sicut in signo. Benedictio ergo diei septimæ significat, & erat signum benedictionis prius datæ.

Et etiam fuit inchoatiuū eius, quia tunc incepserunt animalia dare operam generationi, quia tunc mares, & fœminæ incepserunt habere commixtionem ad inuicem, quantum ad ea, quæ generantur ex semine, & tunc incepserunt esse putrefactiones, quantum ad ea, quæ ex putrefactione producuntur.

Possumus autem & tertio respondere, quod benedictio sic data fuit diei septimæ non solum, vt esset signum, nec solum, vt tunc inchoaretur, sed etiam, vt esset causa. Vt sicut diximus de Stellis, quod sic sunt signa serenitatum, & tempestatum, & pluriū aliorum, quæ possumus autem a re ex coniunctione aliorum, & aliorum siderum, quæ etiam sunt illorum causæ. Sic & in proposito benedictio illa, & fuit inchoatio benedictionis prædictæ, & fuit signum illius benedictionis, q multiplicarent se animalia. Quia ex quo cessabat Deus a condendo nouas creaturas, signum erat, quod volebat condita conservare, & ea in eis perpetuare, quod non nisi per generationem fieri habet.

Fuit & quartò benedictio diei septimæ causa multiplicationis præfatæ. Nam non suffieit, quod res habeant esse secundum suas formas substantiales, quod fuit ante omnem diem, nec quod habeant esse dictum, quod fuit in primo ternario dierum, nec quod sint ornatæ virtutibus, per quas sunt aptæ natæ agere ad generationem diuersarum specierum. quod fuit in alijs tribus diebus, sed oportet, quod ipsis moribus supercelestibus detur benedictio, vt faciant ad generationem prædictorum. Nam statim, cum cessabit motus primi mobilis, cessabit omnis generatio, propter quod Philosophus. in 2. de generatione, ponit ignem organum cæli, quia non agit nisi in virtute cæli. propter quod, si cessaret motus cæli quantuncunque ignis haberet virtutem cale-

Dies septimus quæ ratione benedictus.

Vrina sana cur sic.

calefactiuam, non posset realiter calefacere. Cessante ergo motu cœli secundum fidem nostram, elementa remanebunt, & habebunt esse, & habebunt distinctum esse, & habebunt in se virtutes actiuas, & passiuas, per quas se inuicem alterant, & corrumpunt, & per quas ex se inuicem generantur, sed cessante illo motu per virtutes illas non se immutabunt realiter, nec ex se inuicem generabuntur, & quia motus cœli facit ad generationem & corruptionem omnium, non sufficiebat dedisse benedictionem aëribus, piscibus, & alijs animalibus, sed oportuit ipsum motum cœli benedicere, ad hoc, quod posset prædicta causare. Quarto ergo die fuerunt facta luminaria, & fuit data cœlis aptitudo ad alterandum ista inferiora. Quinta die fuerunt facti pisces, & aues, & fuerunt benedicti, ut possent se per generationem multiplicare. Sexta die fuerunt facta animalia, & homo habentia aptitudinem ad se multiplicandum, sed quia ad construendum multa requiruntur: ad destruendum autem vnum solum sufficit; omnia ista non sufficiebant, ut actus generationis esset sufficienter constitutus in esse, & completè constructus; sed oportuit benedicere motum cœli, ut ista causare posset. & quia dies est pars temporis, & tēpus est idem realiter, quod motus cœli: Deus benedicendo diem septimum, benedixit motum cœli, & constituit eum causam generationum, & corruptionum omnium, quæ sunt in sphaera ætheriorum, & passiuorum: & ex tunc incæperunt res dare operā generationi, ut superius dicebat.

Dub. II. Lateralis.

*An Hominum benedictio differat
ab animalium benedictione.*

Conclusio est affirmatiua.

Sanctificatione, & contemplatione.

Aegid. in Hexam. 2. p. cap. 40.

Dies septi-
mæ sanctifi-
catio.

VTERIUS forte dubitaret aliquis de sanctificatione septimæ diei, quia dies septima nō solum fuit benedicta, sed etiā fuit sanctificata. Sciendum ergo, quod non est simile de homine, & alijs animalibus. Animalia enim, quæ instinctu, & promptitudine naturæ agunt, non oportebat aliud expectare mandatum: sed data benedictione multiplicationis eis, & data benedictione cœlis, & motibus cœlorum, ut causaret generationes hic inferius, quod fuit die septimo; Alia animalia eodem die statim incæperunt dare operam generationi, sed in hominibus nō sic. Nam cum eis sit data ratio, & intellectus, per quæ possunt comprehendere mandatum supe-

Arioris, & eis sit datum esse liberum arbitrium, per quod debent eligere, quæ sunt placita suo superiori. posito etiam, quod iam fuissent producta, non statim debuissent dare operam generationi, sed expectassent mādātum superioris Dei. cum ergo Deus mādēt, quod primo quæramus regnum Dei, primi Parentes tanquam ratione præditi prius debuerunt dare operam sanctificationi, & quærere, quæ erant Deo placita, & postea mandato diuino superueniente dare operam generationi. Prius enim debuerunt viuere vita contemplatiua, quæ est animæ, ut inhererent Deo, & postea poterant viuere vita actiua; & intendere creationi filiorum. Benedictio ergo diei 7. potest referri ad animalia communiter, quia ex tunc incæperunt illa se per generationem multiplicare: & Sanctificatio specialiter potest referri ad homines, vel ad hominem, ut sicut alia animalia incæperunt die 7. dare se generationi, & procreationi filiorum, homo autem ratione præditus incæpit se dare sanctificationi, actioni, & contemplationi diuinæ, antequam enim Adam peccaret, semp ratio eius erat subdita Deo. Et licet omni tēpore debeamus nos dare operā orationi, & cōtēplationi, iuxta illud ad Thessal. 5. Sine intermissione orate. Non est tamen inconueniens in huiusmodi septenario numero dierum, secundum quod vniuersum tēpus eodē dies reiterando in esse statuitur, dare aliquam diem specialiter ad ea, quæ sunt Dei, relictis seruilibus actibus. Et si quæratur, quæ est illa dies; Dicemus, quod cum dies Dominica fuerit prima dies: dies Sabbati fuit illa septima dies, quæ fuit benedicta, & sanctificata. Nam quantum ad benedictionem, & ad multiplicationem animalium communiter fuit illa dies septima benedicta simpliciter, sed quantum ad sanctificationem fuit illa dies 7. sanctificata figuratiuè, dicente Apostolo de Iudeis, quod omnia in figura continebant illis. Moyses ergo, qui fuit iudeus proponendo iudeis diem septimam esse sanctificatam, quantum ad aliquid proposuit quid reale, siue quid morale: & quātum ad aliquid proposuit quid figuratiuè. Nam, quod aliquam diem seu aliquod tēpus debeamus dare deuotioni, & contemplationi diuinæ, & orationi, fuit quid morale, sed, quod illa dies esset septima, potest dici quid figuratiuum. figurabat enim quietem domini in sepulchro: quæ fuit per totam diem sabbati, quæ dies ordinabatur ad resurrectionem eius, quæ fuit illucente die dominica. cum ergo illa figura ordinaretur ad hanc rem, quæ est resurrectio domini, & adueniente recessat figura: sicut adueniente corpore cessat umbra, resurgente domino non celebratur dies sabbati, quo requieuit, sed dies dominicus, quo resurrexit. Aduertendum autem, quod secundū, Hugo. Sabbatū interpretatur requies. Requies ergo dñi, qua requieuit ab omni opere, quod pararat, & quam colebant iudei, aliud figurabat, & ad aliud ordinabatur, figurabat requiem Christi in sepulchro, sed ordinabatur ad resurrectionem

Thess. 5.

Sabbatum
quomodo
mutatum.

tionē eius in gloria. Nam & ipsa requies Christi in sepulchro ordinabatur ad resurrectionem illius gloriosam, qua adueniente, cessauit figura, ergo colimus rem, idest resurrectionem ipsam, sed celebramus diem dominicum, dimittendo figuram, quæ celebrat Sabbathū. Benedictio ergo ad multiplicationem fuit data omnibus animalibus communiter, aliter tamen, & aliter, quia animalibus alijs fuit data pro statim, & pro illo die septimo: sed hominibus fuit data pro loco, & pro tempore, vt tunc taliter agerent, prout dictabat ratio, sed quamuis hæc benedictio fuerit data omnibus animalibus communiter, modo, quo, diximus; sanctificatio tamen fuit impensa sabbatho pro hominibus specialiter, vt homines primo quærerent regnum Dei, & darent aliquod tempus deuotioni, & postea operarentur, & laborarent, & darent talia tempora seruiilibus astibus.

Dei, & hominis
fœlicitas.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod felicitas Dei non consistit in operatione, qua condidit creaturas, sed in fruitione qua fruatur seipso, & qua requiescit in seipso: sic & felicitas nostra non consistit in operibus nostris, nec in operationibus diuinis, sed in ipso Deo. Erimus enim beati requiescendo in Deo, & nunc sumus beati modo, quo patitur; dum sumus in via spem nostram ponendo in Deum.

Ad secundum dicendum, quod licet bonum sit diffusiuū sui, & licet manifestetur diuina bonitas ex eo, quod Deus communicat creaturis. Perfectio tamen diuinæ bonitatis non est ex eo, quod se communicat creaturis, sed ex eo, quod non indiget creaturis, sed in seipso sufficientiā habet, in quo & nos debemus sufficientiam habere, & propter illam sufficientiam festa celebrare.

Ad tertium dicendum, quod ea, quæ facta sunt, idest creaturæ, sunt via ad deueniendum in cognitionem Creatoris, sed non debemus quiescere in via, sed in termino. propter quod non debuit sanctificari dies, vel non debuerunt sanctificari dies, in quibus Creaturæ fuerunt conditæ, sed dies in quo requieuit in se, in quo nos requiescendo beati erimus.

Ad quartum dicendum, quod quamuis nihil diminuat Deo ex hoc, quod produxit creaturam: & quamuis non laboreat Deus producendo creaturam; tamen magis manifestatur potentia eius ex eo, quod quærit non indigendo creatura, quàm ex eo, quod produxit creaturam, propter quod dies quietis erat magis sanctificandus, quàm dies operationis.

Ad quintum dicendum, quod non celebratur dies operationis: qua produxit naturam ratione operis: nec celebratur dies, prout conseruat creaturam, vel prout iuuat naturam propagantem, vt se conseruet ratione operis. fuit enim tale opus in die 7. quia illo die incæperunt animalia dare operam propagationi, & tunc incæpit Deus iuuare ea ad tale opus: nec sanctificatur dies septimus ratione talis operis, sed quia

A Deus non egens creaturis in seipso quiescit.

Dub. I. Litteralis.

VPER litteram primo quæritur de factione luminarium. Et specialiter de factione Solis Dicebatur enim, quod Sol primo factus non lucebat, sed postea illa materia de qua factus

Solis lumen
quomodo
augmentatur.

est: prima die condensata incæpit lucere, & facta est lux, sed non lucebat tantum, quod faceret alia lucere, sed postea quarta die fuit adeo condensata illa materia, vnde factus fuit Sol, & facta est sic splendida, quod non lucebat in se, sed dabat lumen omnibus alijs. quia Luna, & aliæ Stellæ incæperunt lucere per lumen receptum ab ipso.

B Quæritur ergo, quomodo fuerit facta illa condensatio. Dicendum, quod duobus modis fieri potuit, vel multiplicando materiam, vt supra tangebatur, quia Deus potest materiam ipsam secundum se multiplicare, & facere de corpore raro densum, vel de corpore depresso magis depresso, non minorando illud corpus, nec addendo sibi aliud corpus. vel potuit hoc fieri non materiam multiplicando, sed corpus per sui minorationem condensando, corpus ergo illud, de quo facta est lux prima, fuit per sui minorationem condensatum, vt luceret. Et postea quarta die fuit magis minoratum, & magis condensatum, & in tantum factum fuit splendidum, quod non solum lucebat, sed alia lucere faciebat.

Condensatio
quot modis.

C Si autem quæras, quo istorum modorum fuerit facta condensatio. Vtrum per materię multiplicationem, vel per illius corporis minorationem; Dicemus, quod illud fuit, quod Deo placuit, Vterque tamen modus fuit Deo possibilis.

Dub. II. Litteralis.

LETIVS forte dubitaret aliquis. quia licet videatur possibile, quod fuerit facta condensatio de corpore solari propter materię multiplicationem, non videtur tamen possibile,

D talem condensationem fuisse per illius corporis minorationem, quia tunc remanisset aliqua pars cæli vacua.

Dicendum, quod sicut videmus mustum inturbidatum per sæcem clarè fieri, per hoc, quod sæx se trahit ad vnā partē, & est densior in se, quàm fuerit mixta vino. nec oportet, quod per talē condensationem fiat vacuitas maior in dolio, nisi forte per accidens, quia aliquid exhalauit de vino, vel de materia eius, propter bullitionem musti. Sic & in proposito potuit materia illa, vnde factus est Sol, se congregare, & fieri magis densa virtute diuina, absque eo, quod sphaera Solis in aliqua parte sui remaneret vacua, sed remansit rata, & magis transparent, & dyaphana.

Solis condensatio. Idem supra d. 14. q. 3. art. 1.

Disse-

Differentia ramentum est inter congregationes fœcis, & illius materiz, de qua factus fuit Sol, quia cum vinū nō sit de natura lucis: fœx, quæ est dēfior vinū, est vilior vino. sed quia cœlum est de natura lucis illud, quod est dēfius in cœlo, quia plus habet de luce, est nobilius ipso. Stella ergo, quæ est dēfior pars sui orbis, est nobilior pars sui orbis; & corpus illud, vnde factus fuit Sol: quanto magis condensabatur: magis lucebat; & maiorem nobilitatem habebat.

Dub. III. Litteralis.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur in littera præsentis Distinctionis: Producant aquæ reptile & volatile, videtur quod omne volatile sit reptile: quia ex hoc dicitur aliquid reptile: quia ventre, vel corpore reptat. Nam ut patuit supra per Augu Lacertæ, & Stelliones propter brevitatem pedum ducunt quasi ventrem per terram, & isto modo reptant. Cum ergo ex hoc dicantur reptilia in terra: quia mouēdo se per terram, ducūt ventrem per eam: omnes aues erunt de genere reptilium, quia mouendo se per aerem, ducunt ventrem per aerem, in quo se mouent.

Reptilia vnde dicta.

Dicendum, quod reptilia dicta sunt: vel ex defectu instrumentorum, ut lacertæ, & Stelliones: qui propter defectum pedum, quos habent nimis breues: inter reptilia computantur: vel propter carentiam instrumentorum, ut quia carent instrumentis ad se mouendum: ventre & corpore reptant, & mouent se. aues autem habent sufficientes alas ad se mouendum. propter quod habent sufficientia instrumenta ad huiusmodi motum, non ergo ex insufficientia vel ex carentia instrumentorum conducunt corpus suum per aerem, cum volant, nec directē iuuant se cum corpore in volatu: sed cum aliis.

Dub. IV. Litteralis.

VTERIVS fortē dubitaret aliquis: quia videtur quod nomine reptilis intelligantur omnes pisces: sicut nomine volatilis intelligantur omnes aues.

Dicendum quod omnes pisces possunt dici quasi reptilia: quia non habent sufficientia instrumenta ad mouendum se super aquas, vel si aliqui habēt pennulas, vel squamas: illæ pennulæ & illæ squamæ nō sufficiūt ad talē motū, sed cū corpore & cū cauda se iuuāt: ut possint talē motū exercere. Et si sint aliqui pisces hñtes pedes: vel aliqua alia instrumenta, p quæ se moueant in aquis: quia valde pauca sunt talia: de nominatio facta est ab eo, quod est in maiori

parte: nō ab eo, quod est in valde paucis, & ideo nomine reptilis intelliguntur omnes pisces.

Dub. V. Litteralis.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod in littera dicitur: Producat terra animam viuētem, iumenta: reptilia, & bestias. Quid intelligitur nomine iumentorum, quid bestiarum, & quid reptilium: satis superius declaratur. Sed quid importetur nomine iumentorum: Dicemus, quod iumenta sunt quasi iuuamenta: quia nos iuuant ad portandum onera, ut equi, & asini. Vel possumus magis large accipere iumenta ad omne iuuamentum, quod habemus ex bestiis. Vnde Augustinus, 3. super Gen. pro eodem posuit iumenta, & pecora. Vnde dicit, quod per iumenta siue per peccora intelliguntur animalia accommodata vñibus hominum ad adiuuandum eos: siue in laboribus, ut boues & equi: siue ad lanificium: siue ad vescendum ut oues, & fues. Verum: quia ista non videntur concordia: quod oues, & fues dicantur iumenta: possumus de nomine distinguere quantum ad significationem nominis, & quantum ad etymologiam eius. Aliquando enim etymologia nominis est amplior, quàm significatio eius, ut lapis secundum etymologiam dicitur lēdēs pedem, multa enim lēdunt pedem, quæ non sunt lapides, ut ferrum, vitrum, & multa alia. Quantum ergo ad significationem nominis: nomine lapidum non intelliguntur, nisi lapides qui apud communem vñum accipiuntur. Sed quantum ad etymologiam nominis, nomine lapidis intelliguntur quæcunque lēdunt pedem. Sic & in proposito: nomine iumentorum intelliguntur magna animalia, quæ sunt quasi nostra iuuamenta, & iuuant nos, vel ad portandum onera, ut equi, & asini, vel ad trahendum, ut boues, qui trahendo aratrū nō modicū nos iuuant. Sed si accipiantur iumenta non solum ad significationem nominis: prout significantur nomine iumentorum, & prout secundum communem acceptiōnem hominū significantur iumenta: sed secundum etymologiam nominis, pro omnibus animalibus, quæ nos iuuant, sic possunt dici iumenta, id est iuuamenta siue nos iuuent ad portandum onera, siue ad trahendum aratrum: siue ad lanificium, siue ad esum: siue ad quæcunque alia iuuamenta.

Iumenta vnde dicta.

Tomo 3.

Etimologia nominis quandoque altior, quàm eius significatio.

VTERIVS fortē dubitaret aliquis: quia videtur quod nomine reptilis intelligantur omnes pisces: sicut nomine volatilis intelligantur omnes aues.

Dicendum quod omnes pisces possunt dici quasi reptilia: quia non habent sufficientia instrumenta ad mouendum se super aquas, vel si aliqui habēt pennulas, vel squamas: illæ pennulæ & illæ squamæ nō sufficiūt ad talē motū, sed cū corpore & cū cauda se iuuāt: ut possint talē motū exercere. Et si sint aliqui pisces hñtes pedes: vel aliqua alia instrumenta, p quæ se moueant in aquis: quia valde pauca sunt talia: de nominatio facta est ab eo, quod est in maiori parte: nō ab eo, quod est in valde paucis, & ideo nomine reptilis intelliguntur omnes pisces.

Dub.

Dub. VI. Litteralis.

V L T E R I V S fortè dubitaret aliquis de eo, quod habetur in littera, q̄ aliqua animalia sunt ex aqua, aliqua ex terra. Nam in omnibus animalibus videtur dominari ignis. quia per calorem consolidantur membra cuiusque animalis, sine qua consolidatione animalia stare non possent.

Elementa
quomodo
se habeant ad
mixtionem
animalis.

Dicendum, q̄ secundum quantitatem in omnibus animalibus dominatur terra. Videndū est enim, cum omnia elementa concurrant ad generationem cuiuslibet animalis, quomodo se habeant elementa ad mixtionem animalis. Terra enim se habet, vt illud, de quo fit corpus animalis. Aqua autem se habet, vt illud, quod continuat partes terræ, de qua fit animal. Propter qd̄ apparet, q̄ plus est ibi de terra, quàm de aqua, quia aqua non facit nisi continuare partes terræ. quia terra sine aqua est discōtinua, & est pulvis. Cum ergo ex terra fiat animal, & aqua concurrat ad continuandum partes terræ, longè est ibi plus de terra, quàm de aqua. vnde & homo de terra dicitur formatus: quàmvis formatus fuerit ex omnibus elementis, tamen quia in formatione eius plus fuit ibi de terra secundū quantitatem, quàm de alijs elementis, dicitur de terra fuisse factus, & formatus. aer autem, & ignis concurrunt ad generationem animalium ad cōsolidandum partes animalis. aliud est enim continuare, & aliud consolidare, sicut videmus in lateribus. quia materia de qua fiunt lateres continuatur per aquam: cōsolidatur autem per calorem ignis. Nam sine aqua, materia, de qua fiunt lateres, esset pulvis, per aquam tamen continuatur illa materia, & sicut continuatur per aquam illa materia, ita consolidatur per ignem. Ex hoc autem apparere potest, q̄ aliter cooperatur calor ignis ad generationem animalium, & aliter calor, & humiditas aeris, quia calor ignis operatur ad generationem animalium ad consolidandum membra eorum: calor autem, & humiditas aeris videntur ad hoc operari tanquam illa, quæ habent aliquam principalitatem, quantum ad vitam animalium. Nam vita animalium videtur consistere in calido, & humido, non in quolibet calido, sed in calido temperato, cuiusmodi est calidum aeris. nec in quolibet humido, sed in humido de difficili desiccabili, cuiusmodi est humidum aeris. Licet ergo in quolibet mixto concurrant omnia elementa, tamen manifestius apparet in animalibus, quomodo omnia concurrunt ad generationem ipsorum: quæ omnia elementa quomodo, & qualiter concurrunt ad generationem animalium, est per habita manifestum.

Vita animalium in calido, & humido.

His autem omnibus prælibatis, adhuc restat dubium. quia, vt habetur in littera, in distinctione præsentis, dicitur in littera Gene. Dixit Deus;

A Producat aquæ reptilia animæ viuentis, idest pisces. Et volatile super terrā, idest aues. ita quod pisces, & aues videntur facti ex aqua. Postea sequitur in littera Gene. & in tex. sententiam: Producat terra animam viuentem, iumenta, & reptilia, & bestias. ex quibus colligitur, quod iumenta, reptilia, & bestie sunt facta ex terra. propter quod cum omnia elementa concurrant ad generationem animalium, dubitatur, quomodo pisces, & aues sint facti ex aquis, iumenta reptilia, & bestie sint facta ex terra. Sciendum ergo quod semper in generatione animalium concurrat ibi terra, tanquam illud quod superabundat secundum quantitatem, de quo animalia fiunt: **B** & concurrat ibi aqua, tanquam continens partes terræ, & concurrat ibi ignis, tanquam consolidans illam continuationem, & concurrunt ibi humiditas. & caliditas aeris, tanquam illa, quæ habet aliquem modum principalitatis in vita animalium. Sed proportionibus seruatis, est in talibus magna differentia attendenda. quia in aliquibus plus abundat elementum terræ. Nam propter hoc, quod in omnibus animalibus secundum quantitatem plus abundat terra: tamen in animalibus terrestribus adhuc plus abundat terra, quàm in omnibus alijs animalibus. In piscibus vero, omnibus consideratis, plus abundat aqua, loquendo simpliciter quantum ad elementum aquæ, quàm in alijs animalibus: in aui- **C** bus vero, consideratis omnibus, plus abundat aqua, non simpliciter, nec quantum ad elementum secundum se, sed prout est admixta aeri, & facit aerem nebulosum, quàm in animalibus alijs. Ex his ergo causis animalia terrestria dicuntur facta ex terra. pisces, & aues dicuntur facti ex aqua. Et si considerentur verba Augusti, super Gene. referendum est ad aquam grossiorem, vel ad ipsum elementum aquæ, quantum ad pisces. aues etiam dicuntur factæ ex aqua. quia referendum est ad aquam subtiliorem, vt patet ex Augu. i. ad aquam vaporabilem, & admixtā aeri. quia secundum aliquem modum in complexione piscium plus abundat aqua grossior: in complexione vero auium plus aqua subtilior vaporabilis, & admixta aeri.

Pisces, & aues quomodo ex aqua.

Dub. VII. Litteralis.

V L T E R I V S fortè dubitaret aliquis. quia dicitur in littera alterius translationis, quod omnia Deus compleuit die sexto, sed constat, quod dies 7. fuit alia a die 6. & die 7 fuit facta aliqua creatura, ergo die sexta non fuerunt completa omnia. Dicendum, quod Dies 8. fuit alius a die septimo, & dies 9. ab 8. Dicuntur ergo omnia facta in sex diebus: quia non fuit aliquid factum nouum post 6. Dies enim septimus, octauus, & nonus, & decimus, & alii dies sequentes fuerunt similes diebus præcedentibus: & quia continebant completam reuolutionem, sicut aliq̄

alię dies præcedentes. Et si posset aliqua differētia assignari in talibus, quia modica esset, non esset de ea curandum.

A ruitus, sicut in his, quæ ex alio, & alio aspectu siderum ex materia aliter, & aliter disposita fiunt alia, & alia animalia per putrefactionem.

Dub. VIII. Litteralis.

V L T E R I V S fortē dubitaret aliquis de eo, quod in littera dicitur. Quia videtur ex text. Sententiarum haberi, quod in illis 6. diebus fuerunt productæ omnes species animalium, nisi fortē illæ, quæ nascuntur ex putrefactione corporū mortuorum. Sed contra: Videtur velle Philosophus in de animalibus, quod frequenter apparent nouæ species animalium, quæ nunquā apparebant. Dicendum, quod istud non potest intelligi, nisi vel de animalibus, quæ fiunt ex putrefactione, vel de animalibus, quæ fiunt ex industria hominū. satis est enim credibile, quod muli non fuerunt producti in prima productione animalium, sed postea ex industria hominum ex coniunctione asini cum equa productus est mulus, sic, & ex industria hominis ex coniunctione diuersarum specierum possent diuersæ species produci. sed talia non sunt computanda in productione primorum dierum, quibus fuit data benedictio diuina, vt multiplicarentur, & crescerent. quia omnia talia sunt sterilia. quia nec mulus generare potest, nec mula portare in ventre. Et quod dictum est de mulo, & mula, intelligendū est de omnibus animalibus sic genitis. Quantum vero ad alia, quæ nascuntur ex putrefactione, dicit Philosophus in 12. q. fortē sunt per se, & a casu animalia, quæ generantur ex putrefactione. per se enim est generatio talium. quia secundum Commenta. ibidem, quod est semen in his, quæ generantur ex semine, hoc est putrefactio in his, quæ generantur ex putrefactione. Quantum ergo ad hoc est generatio talium per se. quia ex alio, & alio a spectu siderum, & alia, & alia dispositione materiæ possunt alia, & alia ex putrefactione generari. Ideo ex putrefactione talium possunt alia, & alia à casu generari. Potest ergo contingere, quod non fuit visum alias, quod fuerit concursus istius aspectus siderum, & in illo aspectu concurrerit sic disposita materia, quod inde generaretur animal per talem putrefactionem. verum quia de his, quæ sunt per accidens, & a casu non est curæ arti, non oportuit talia esse facta in primis conditionibus rerum. Aduertendum autem, quod quantum ad animalia, quæ nascuntur ex putrefactione est aliqua materia ordinata ad generationem aliquorum animalium putrefactibilem, & alia ad generationem aliorum, quia, vt dicit Commen. in 12. & allegat Themistium. Vespæ enim videntur fieri ex corporibus equorum mortuorum. apes ex corporibus vaccarū mortuorum. ranæ ex alia putrefactione. muscilioes ex vino corrupto. In his autem nō intromittet se ita casus for-

Animalium nouæ species.

Muli producti ex hominibus industria.

Animalia putrefactione quomodo ex se, & à casu t. c.

Com. 12.

Dub. IX. Litteralis.

V L T E R I V S fortē dubitaret aliquis de eo, quod dicitur, q. Deus quieuit die septima, quia cessauit ab editione nouæ creaturæ. Sed cōtra: Sunt quædam, in quib⁹ sola virtus diuina operatur, vt in creatione animarum rationalium in infusione, & in operatione miraculorum talia omnia videntur esse noua, ergo &c. Dicendum, quod omnia fuerunt producta aliquo modo in primis sex diebus, sed nō eodem modo, propter quod sicut verificatur dictum Philosophi, quod nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu. Nam sensus exteriores sunt quasi quædā ianua, per quas itur ad sensum communē, imaginationem, & phantasiam, & postea a phantasmatibus, quæ sunt in phantasia, prout irradiat super eum lumen intellectus agentis, accipit intellectus possibilis, & fiunt species in eo. propter quod quæ sunt in intellectu, phantasia, & imaginatione, fuerunt prius in sensu, sed non eodē modo, quia imaginabimur bestiam habentem caput Leonis, & corpus capræ, & caudam serpentis, & sic imaginamur chimeram, quæ dicitur esse parte prima Leo: media capra, anguis in imat. talis enim bestia non fuit in sensu per se, sed per suas partes: sic nihil sit modo, quod non præcesserit aliquo modo in primis sex diebus, aliter tamen, & aliter. quia aliqua fiunt modo, quæ præcesserunt tunc in principijs actiuis, & materialibus, & secundum similitudinem speciei: vt ea, q. generantur ex sibi simili, aliqua vero fuerunt producta in principijs actiuis, & materialibus, sed non oportet, q. fuerint producta secundum similitudinem speciei. quia multa possunt fieri per putrefactionem, vel per commixtionem particularium diuersarum specierum, sicut fuit mulus, & talia, quæ non oportuit tunc esse producta. Tertio aliqua fiunt, quæ tunc fuerunt facta non in principijs propriè actiuis, sed in principijs dispositiuis, quorum præcessit simile in illis sex diebus, sicut animæ rationales, quæ non educuntur de potentia materiæ secundum essentiā, sed secundum dispositionem, quibus præcessit simile secundū speciem, vt anima Adē. Ad hūc autem modum possumus aliquo modo reducere creationem gratiæ. quia præcessit simile in illis sex diebus, scilicet gratia in angelis. & licet nos non possumus sufficienter disponere ad gratiam, possumus tamen sequi Deum nos vocantem ad eam. Quarto fiunt aliqua, quæ non præcesserunt in illis sex diebus, nisi in potentia obedientiæ materiæ. sicut illa, quæ fiunt per miraculū, quæ fiunt per rationes obedientiales, put materia est apta nata obedire suo Creatori.

Diebus sex primis quomodo omnia producta.

Chimera quid.

Dub. X. Litteralis.

Aues quo-
modo orna-
mentum a-
eris.

VERIVS fortè dubitaret aliquis. Quia supra dicebat, aues factas esse ad ornatu aeris. Sed contra: Dam. cap. 9. vult, quod per volatilia copulantur tria elementa: Terra, Aqua, & Aer. ergo sunt in ornatu trium elementorū. Dicendum, quod aues copulant illa tria elementa, sed non eodem modo copulant, & referuntur ad illa, ad terram enim referuntur, quia in ea quiescunt, ad aquam, quia de ea fuerunt factæ, ad aerem, quia in eo volitant, sed cum ornatus non accipiatur secundum quietem, nec secundum materiam, sed secundum motum animalem, prout animalia per apprehensionem animæ se mouent in hoc elemento, vel in illo: & quia hoc faciunt aues in aere, ideo sunt ornamentum aeris.

A

Dub. XI. Litteralis.

VERIVS fortè dubitaret aliquis de perfectione septimæ diei, quia dicebatur, quod animalia tunc incæperunt dare operam generationi, sed animalia expectant determinatū tēpus ad generandū, propter quod non vñ, quod hoc fecerint die septimo, sed expectauerunt suum determinatum tēpus. Dicendum, quod secundum Dam. 2. lib. cap. 7. Sol habet quatuor versiones in anno, & ait, quod primo vernat, & subdit, quod in ipsa vernatione Deus fecit vniuersa, propter quod & mundus fuit factus in vere, quod patet verum esse, quia tunc terra produxit herbas, & ligna pomifera, quod proprie in verè ista incipiunt fieri, propter quod Dam. eo. lib. & cap. assignans proprietates veris ait, quod versio veris est bene concreate, quæ est sanguinis augmentatiua, calida, & humida medians hyemem, & æstatem, & quia tale tempus est aptum generationi, poterūt dici animalia illa die 7. quæ fuit in verè: incæpisse dare operam generationi.

* Mundus in vere creatus. Sed vide cœlium Rhodiginū antiquorum lectionum, lib. 1. cap. 9. ubi disputat, an mundus in Autumno, vel in vere creatus sit.

B

F I N I S.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr

Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh IIIi KKK.

Omnes sunt Terniones, præter A B C D E F G H, qui sunt Duerniones:
& præter KKK qui est Quaternio.